

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XX

2022/1-2

OBSAH:

Studie

Soubor raně středověkých předmětů z Hostýnských vrchů Fojtík Adam, Popelka Miroslav, Slaná Andrea	6
Hraběcí rod Bukůvků z Bukůvky ve Valašském Meziříčí na přelomu 19. a 20. století Pavel Lasztovcica	22
Nebeklíče a Štěpné zahrady z fondů Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně Veronika Balajková	48
Porodní báby z Podradhoště: vliv působení zkoušených porodních bab na mateřskou a kojeneckou úmrtnost na území bývalého rožnovského soudního okresu od konce 18. století do 30. let 20. století na příkladu Horní Bečvy Sabina Máchová	72
Berní úřad ve Valašských Kloboukách v letech 1850–1914 Petr Odehnal	98
Kamenosochařský závod Františka Zbořila ve Starém Městě u Uherského Hradiště Aleš Naňák	138

Musealia

Masky, kostýmy, maškary. Maskované občůzky a průvody v tradici jihovýchodní Moravy na fotografiích, uměleckých dílech i hmotných dokladech. Výstava v Muzeu luhačovického Zálesí 7. 10. 2021 – 18. 9. 2022 Blanka Petráková	166
Orlickoústecký malovaný betlém rodiny Kadlečkovy Alena Prudká	170
Orientační závody pro zdravotně postižené Dušan Hráý	178

Personalia a miscelanea

Gratulace PhDr. Věře Kovářů, první etnografce zlínského muzea Alena Prudká	188
Soupis desátků ve farnosti vizovické z roku 1658 Milan Krajča	194
Soubor dvou roubených objektů čp. 18 a čp. 19 v prostoru tvrzíště ve Slavkově pod Hostýnem. Snahy o záchranu. Zdeněk Krajcar	200

Recenze

KOŠTUŘÍKOVÁ, Jana. Příběh vizovického pečiva. Vydání první. Vizovice: město Vizovice ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně, příspěvkovou organizací, 2022. 179 stran. Milada Fohlerová	212
--	-----

Berní úřad ve Valašských Kloboukách v letech 1850–1918

/Inland Revenue Office in Valašské Klobouky between the Years 1850–1914

Petr Odehnal

Abstract:

The study focuses on the institution of Inland Revenue Offices between the years 1850 and 1918. After first following the general framework of the organisation, it then concentrates on the Inland Revenue Office in Valašské Klobouky and the personalities of the individual Inland Revenue Officers and Inland Revenue Inspectors. The author created profiles of these officials and follows their family circumstances as well as their public activities.

Keywords:

Inland Revenue Office, Inland Revenue Officer, Inland Revenue Inspector, Valašské Klobouky, Habsburg Monarchy

Berniční úřady

Namísto někdejší všeobecné dvorské komory bylo nejvyššími rozhodnutími ze 17. a 19. března 1848 v habsburské monarchii zřízeno **ministerstvo financí**. Jeho působnost byla upravena nejvyšším rozhodnutím z 12. dubna 1852 a modifikována četnými pozdějšími předpisy. Zřízením ministerstva financí byla sjednocena ústřední správa přímých i nepřímých daní a přechodně i správa státního majetku. Ministerstvo financí bylo třetí a poslední instancí ve finančních věcech a zároveň nejvyšší hlavou všech finančních úřadů. Do jeho působnosti spadaly původně i všechny záležitosti týkající se správy státního jmění a všech státních příjmů a výdajů, pokud nebyly výslovně přikázány jinému ministerstvu, a všechny záležitosti týkající se státního úvěru a oběhu peněz.

Správním finančním úřadem, tedy úřadem, který spravoval všechny obory finanční správy, bylo především samo ministerstvo financí a v českých zemích potom **zemské finanční úřady**, které byly ministerstvu přímo podřízeny. Ministerstvo schválilo v roce 1850 základní pravidla správy přímých daní a nařídilo zavedení jednotného vedení a správy různých odvětví financí. Pro finanční záležitosti byly vytvořeny spojené zemské finanční úřady; měly být dvojího druhu: jedny se měly zabývat veškerými záležitostmi finanční správy a druhým měla být přidělena výhradně jen správa přímých daní. Na základě tohoto rozhodnutí vznikla v Praze a v Brně k 1. červnu 1850 zemská finanční ředitelství, pro obvod Slezska bylo zřízeno berní ředitelství v Opavě, vykonávající pouze správu přímých daní (v roce 1864 bylo přeměněno ve finanční ředitelství, a to se stalo již zemským finančním úřadem pro všechny finanční záležitosti). Vrchní vedení správy zemských finančních ředitelství příslušelo místodržiteli korunní země. – Zemským finančním úřadům příslušel dohled na všechny nižší úřady, orgány i finanční ústavy v jejich obvodu a zpravidla také disciplinární moc nad nimi, jmenování nižších úředníků a podávání návrhů týkajících se úředníků vyšších a většina osobních záležitostí ve finanční službě vůbec.

Dalšími ze správních finančních úřadů byla **okresní finanční ředitelství**. Ta byla první správní instancí ve větších zemích ve věcech nepřímých daní, poplatků, cel a státních monopolů a správy státního majetku, pokud nebyly pro správu těchto záležitostí zřízeny zvláštní úřady. Nepříslušela jim správa přímých daní. Na Moravě byla čtyři okresní finanční ředitelství (Brno, Jihlava, Olomouc a Uherské Hradiště).

Finančními správními úřady na úseku přímých daní se v první instanci staly od svého zřízení v roce 1850 úřady politické správy, tedy **okresní hejtmanství**, v tomto oboru instancně podřízená zemským finančním úřadům. V roce 1855 byla dosavadní pů-

sobnost politických úřadů první stolice přenesena z valné části na obnovené krajské úřady, jim zůstala tato působnost až do jejich zrušení – na Moravě do roku 1860, kdy byly touto funkcí pověřeny nově vzniklé berní komise; v roce 1868 byla správa přímých daní vrácena obnoveným okresním hejtmanstvím, zde ji vykonávali k tomu účelu ustanovení berní referenti. Bernímu referentovi byl přidělen potřebný personál, všichni tvořili **berní referát okresního hejtmanství**. K úkolům berních referátů patřilo vyměřování přímých daní, tedy domovní daně třídní a činžovní, daně výdělkové a daně důchodové, vedení evidence katastrů těchto daní (vyjma domovní daně třídní), spolupůsobení při periodické revizi katastru pozemkové daně, dobrozdání o odvoláních a žádostech o snížení, poshovění a odepsání daní a jejich předkládání zemským finančním úřadům a posléze nařizování a dohled na vymáhání daňových nedoplatků. K vynucování berních nedoplatků i jiných veřejných dávek jim byly podřízeny zvláštní orgány, zřízené speciálně pro tyto úkoly – berní exekutoři.

Pomocnými a výkonnými orgány finanční správy byly **berní úřady**, zřízené 19. července 1849. Obvody jejich působnosti byly berní okresy, kryjící se v zásadě s okresy soudními. Berní úřady byly organizovány na dualistickém principu: za úřadování byli odpovědní dva vrchní úředníci – berní výběřčí a kontrolor –, kteří museli všechna rozhodnutí podepisovat společně. Působnost berních úřadů byla velmi rozsáhlá. Prováděly individuální předpis (nikoli vyměření) přímých daní a přírážek k nim a vybíraly je, podávaly výkazy o jejich nedoplatcích, zpočátku vedly i katastr pozemkové daně a předkládaly návrhy na daňové slevy a na poskytnutí lhůt při jejich placení, obstarávaly všechny pokladniční a účetní záležitosti okresního hejtmanství, pokud se týkaly přímých daní, přírážek k přímým daním a politických depozit. V těchto záležitostech byly berní úřady bezprostředně podřízeny okresním hejtmanstvím. Přednostovi politického úřadu první stolice také náležel dohled jak nad činností, tak nad personálem berního úřadu a zčásti i disciplinární moc nad ním. Berní úřady však byly také pomocnými úřady soudů a jako takové uschovaly a účtovaly sirotčí a opatrovnícké jmění a soudní depozita; v těchto záležitostech byly podřízeny okresním soudům. Berní úřady dále spravovaly jmění kumulativních sirotčích pokladen, vyměřovaly až do jistých mezí kolkové a bezprostřední poplatky z právních jednání, listin a tak dále a vybíraly je, vybíraly a zúčtovaly ostatní státní důchodky, taxy, důchody ze státních lesů a statků a nepřímé dávky vůbec, pokud to nebylo zvláštními zákony přikázáno jiným orgánům, a odváděly vybrané peníze, zúčtovaly je a obstarávaly na zvláštní rozkazy i jiné pokladní výkony pro stát a jeho úřady. V těchto záležitostech jim byla nadřízena okresní finanční ředitelství.

Skupinu speciálních finančních úřadů tvořily důchodkové úřady v užším smyslu, zejména celní úřady. Tyto úřady byly v podstatě ponechány ve stavu, jak se vytvořily v polovině třicátých let 19. století. Náleželo jim vylívání zboží při dovozu, vývozu i průvozu a vyměřování, vybírání a zúčtování cla. Byly však namnoze oprávněny vybírat i některé jiné dávky a konat také jisté platy jako zejména celní náhrady. Pohraniční celní úřady byly postaveny buď přímo na celní čáře nebo v pohraničním okrese, nebo byly umístěny na cizím území, což byly tzv. smíšené neboli mezinárodní celní úřady. U pohraničních celních úřadů ležících na zemských silnicích byly úřední závory, které byly ve dne zdviženy a v noci spuštěny. Celní úřady byly zpravidla podřízeny okresním finančním ředitelstvím.

V roce 1842 byly sloučeny dvě tehdejší samostatné stráže, a to důchodková a pohraniční stráž. Vznikla tím **finanční stráž** jako civilní strážní sbor, který vystupoval jako

ozbrojené těleso a měl práva a povinnosti vojenského sboru, podléhal však finančním úřadům a jurisdikci civilních soudů. Úkolem finanční stráže bylo bránit podloudnictví a přestupkům poplatkového zákona, zjišťovat tyto přestupky, být k ruce příslušným finančním a celním úřadům a v jistých případech napomáhat při výkonu opatření pro zajištění veřejné bezpečnosti. V obvodu zemského finančního úřadu existovaly kontrolní okresy a ty se dělily na oddělení finanční stráže.

Obr. 1: C. k. berní úřad. Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 1129. |

Od 1. ledna 1898 vstoupila v platnost reforma přímých daní, která měla mimo jiné zlepšit technickou výzbroj správního aparátu, zejména co do řízení, zvýšit pokleslou berní morálku a pomoci finančnímu hospodářství autonomních svazků. Berní reforma spojila přímé daně v učeněnou soustavu výnosových daní, která byla rozšířena o nově zavedenou doplňující moderní daň z důchodu, nazývanou tehdy osobní daň z příjmu (*Personaleinkommensteuer*): postihovala progresivními sazbami vše, co plynulo dané osobě z jakýchkoliv pramenů na čistém důchodu. Byly zrušeny výdělková daň, zavedená v roce 1812, a důchodová daň, zavedená roku 1849; jejich místo zaujaly čtyři nové výnosové daně. Především to byla všeobecná daň výdělková, kterou odváděli zejména živnostníci, dále zvláštní daň výdělková z podniků veřejně účtujících (vyměřovala se z tzv. bilančních přebytků výdělkových a hospodářských společenstev, tedy družstev, záložen a podobně), daň rentová (podléhaly jí všechny požitky plynoucí z majetkových objektů nebo práv, které nebyly přímo postiženy žádnou výnosovou daní) a daň z vyššího služného (vyměřovala se ze služebních platů 6400 K ročně a z platů vyšších). Pro každou tzv. berní společnost zvlášť byla zřízena komise všeobecné daně výdělkové. Ta zjišťovala prostřední výnosnost živností nebo zaměstnání jednotlivého poplatníka a určovala berní sazbu. Na úrovni politických okresů působily odhadní komise, vyšetřující příjmové poměry jednotlivých poplatníků a stanovující berní sazby.

Základem pro vyměření pozemkové daně byl podle dříve platného práva parcelový katastr. V něm byly uvedeny veškeré pozemky podrobené dani, a to jak podle rozlohy, způsobu obdělání a jakosti třídy, tak i podle ryzího katastrálního výtěžku. V roce 1869 byla pozemková daň nově upravena: byla opuštěna zásada stability katastru a byla nařízena jeho revize vždy po patnácti letech. I nadále se však mělo vycházet z průměrného čistého katastrálního výnosu, který se zjišťoval podle druhu

Obr. 2: Berní úřad ve Valašských Kloboukách potvrzuje zaplacení poplatku vyměřeného z převodu zahradnické usedlosti čp. 79, koupené k 7. prosinci 1850 Antonínem Burešem od Josefa Vodičky, 29. březen 1851, podepsáni jsou výběrčí Krepler a kontrolor Mikulík (detail).
Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1e.

kultury a bonity pozemků. Počínaje rokem 1881 byla stanovena na následujících patnáct let hlavní suma pozemkové daně pro celé Předlitavsko částkou 37,5 milionu zlatých, takže daň se tak v jisté formě vrátila do bývalého stadia tzv. kontingentní daně. V poměru ke zjištěnému čistému katastrálnímu výnosu činila nominální sazba 22,7 % výnosu, což bylo značně méně než do té doby. První revize katastru daně pozemkové se uskutečnila v roce 1896. Evidenci katastru pozemkové daně vedly berní úřady, v roce 1883 však byli zřízení měřičtí úředníci a později úředníci pro evidenci katastru, jejichž úkolem bylo vyhledávat a technicky zjišťovat nastalé změny ve skutečnostech zachycených pozemkovým katastrem.

Pro správu nepřímých daní vznikla v devadesátých letech 19. století řada speciálních orgánů, jakými byly poradní sbory pro zdanění piva, lihu, cukru a minerálních olejů (BRZOBOHATÝ 1966, 101–115; BRZOBOHATÝ 1976, 4–137; HLEDÍKOVÁ – JANÁK – DOBEŠ 2005, 309–317).

Berní úřad ve Valašských Kloboukách¹

Úřad byl zprvu ve městě umístěn v budově radnice, stojící uprostřed rozlehlého náměstí. V Kloboukách nicméně sídlil i okresní soud: nároky na rozsáhlou úřední agendu a také na bydlení pracovníků úřadů si vyžádaly radikální řešení. V letech 1855 až 1856 byl v sousedství radnice – na místě někdejších jatek – nákladem města postaven tzv. okresní dům, číslo popisné 275, a to podle plánů napajedelského stavitele Františka Růžičky; ten také stavbu realizoval. Erár užíval objekt již od počátku roku 1857 (ODEHNAL 2015c, 4–7).

Zaznamenání personálního stavu úřadu k určitému datu a dále pak delší časová řada těchto zaznamenání nám dávají představu o tom, jak se valašskokloboucký berní úřad vyvíjel co do celkového počtu zaměstnanců a co do struktury pracovních pozic, ale vidíme dobře také vývoj kategorizace úředníků.

K roku 1855 tvořili osazenstvo berního úřadu² v Kloboukách výběrčí berní 2. třídy Augustin Popelka, kontrolor 2. třídy Antonín Chmelař, berní oficiál František Rybář, berní asistent Matouš Krampla a úřední sluha Martin Hrubčík, celkem tedy pět zaměstnanců (HIRSCH 1855, 98).

Voličský seznam datovaný 12. prosince 1860 obsahuje jména deseti úředníků berního úřadu a okresního úřadu v čele s okresním představeným Johannem Gläserem. Jako berní výběrčí je zde uveden Engelmann (bez křestního jména) a jako berní kontrolor Maxmilián Vlášil, dále jsou zde z berního úřadu připomínáni oficiál Antonín Weber a asistent Matyáš Schindl (MZA Brno, SOKA Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky (dále jen AMVK), inv. č. 271).

K závěru roku 1869 eviduje sčítání lidu na klobouckém berním úřadu jen čtyři zaměstnanci: Antonín Engelmann (čp. 169), c. k. kontribuční, Ignác Kux (čp. 168), c. k. berníční kontrolor, Jan Rosa (čp. 347), c. k. berníční sluha, a Karel Vaňatka (čp. 158), písař. Finanční stráž sídlila v Kloboukách až do roku 1873, kdy přesídlila do Brumova – „pro nedostatek bytů“.³ Finanční stráž tvořili k závěru roku 1869 (MZA Brno, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad Uherský Brod (dále jen OkÚ Uherský Brod), inv. č. 872, kart. 1110 a 1111) tři muži: Kajetán Weidemann (čp. 40), „Finanz Oberaufseher“, Ferdinand Heinrich (čp. 40), „Finanz Oberaufseher“, a František Stanzl (čp. 40), „Finanz Respicient“ (29. srpna 1870 se mu v čp. 40 narodila dcera Františka, v matrice je psán jako finanční dozorce). Na snímku klobouckého

čtenářského spolku Casino, pořízeném někdy v období srpen 1868 – prosinec 1869, vidíme tři příslušníky finanční stráže, tedy všechny, nicméně neznáme jejich jména (ODEHNAL 2015b, 34–35).

K 31. prosinci 1880 pracovalo na klobouckém berním úřadu šest zaměstnanců: Bohumír Heblein (čp. 500), výběřčí daní, Antonín Závodský (čp. 169a), berní kontrolor, Josef Janáček (čp. 40), berní úředník, Josef Slavotínek (čp. 329), exekutor daní, Karel Kuntschner (čp. 40), berní praktikant, a Tomáš Schalie (psán jako „Šaly“, čp. 5), berní sluha (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 965, kart. 1161 a 1162).

V závěru roku 1890 zastihujeme na klobouckém berním úřadu pět zaměstnanců, jsou jimi Eduard Sonnewend (čp. 24), c. k. berní, Antonín Lachmayer (čp. 164), kontrolor, Karel Koutný (čp. 573), berní adjunkt, Ferdinand Valenta (čp. 374), exekutor, a Alois Svoboda (čp. 361), berní sluha (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1054, kart. 1222, 1223 a 1224).

K roku 1893 jsou na klobouckém berním úřadu připomínáni berní Eduard Sonnewend, kontrolor Antonín Lachmayer a adjunkti Emil Wittmann a Karel Koutný. Roku 1894 je již berním František Holík (v ročence i v příštích letech je mylně jmenován jako Bedřich), kontrolorem byl Emil Wittmann a adjunktem Josef Borovička. V letech 1895 a 1896 byl řekněme základní personální stav následující: berní František Holík, kontrolor Emil Wittmann, adjunkti Matěj Štikar⁴ a Josef Borovička.⁵

Konec roku 1900 zachycuje na berním úřadu již osm zaměstnanců: František Holík (čp. 161), výběřčí berní, Jan Hlavica (čp. 175), oficiál berního úřadu, František Peřínka (čp. 165), adjunkt u berního úřadu, František Šuchma (čp. 205), berní vymahatel (exekutor), Ferdinand Geiger (čp. 426), berní praktikant,⁶ Emil Mrázek (čp. 434), berní praktikant, Arnošt Odehnal (čp. 251), berní praktikant, a Albert Unzeitig (čp. 142), úředník – berní sluha (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1144, kart. 1283 a 1284). Dodejme, že evidenčním geometrem byl Rudolf Studeník (čp. 500); evidenční úřad pro katastr daně pozemkové působil ve Valašských Kloboukách od roku 1898.⁷

K 31. prosinci 1910 zaměstnával berní úřad ve Valašských Kloboukách již deset osob (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1232, kart. 1355 a 1356): Otokar Volařík (čp. 434), berní oficiál, správce berního úřadu (v Kloboukách žije od roku 1910), Rudolf Plesník (čp. 40), oficiál berního úřadu (v Kloboukách od roku 1904), Karel Schreier (čp. 177), berní oficiál (v Kloboukách od roku 1907), František Mařoš (čp. 130), berní exekutor (v Kloboukách od roku 1907), Karel Drdla (čp. 33), berní asistent (v Kloboukách od roku 1909), Arnold Berger (čp. 187), berní asistent (v Kloboukách od roku 1909), Ferdinand Geiger (čp. 161), berní asistent (v Kloboukách od roku 1900), Emil Mrázek (čp. 252), berní asistent (v Kloboukách od roku 1900), Václav Jelínek (čp. 162), berní praktikant (v Kloboukách od roku 1910), a Josef Neužil (čp. 244), berní sluha (v Kloboukách od roku 1908). A opět doplníme pracovníky evidence katastru: vrchním geometrem byl Alois Křička (čp. 171, v Kloboukách žije od roku 1902), kancelářským pomocníkem v evidenci katastru byl Emil Křepelka (čp. 275, v Kloboukách od roku 1902).

Výběřčí berní (berní správci) ve Valašských Kloboukách⁸

Karel Krepler (1850–1851?)

Jméno výběřčího berní Karla Kreplera vidíme již na seznamu voličů ke komunálním volbám, datovaném 15. června 1850; v pozici kontrolora je psán Gustav Mikulík a jako asistent pak Jan Gutman (AMVK, inv. č. 270). Právě tato trojice připravovala

pro stávající vedení města podklady o platbě daní, na základě kterých byly následně vyhotoveny voličské seznamy. Ze 7. prosince 1850 a 19. března 1851 jsou dokumenty uložené v archivu valašskoklobouckého muzea, signované Kreplerem 19. a 29. března 1851 (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1e a K 37/1j). V květnu 1851 byl Krepler kmotrem při narození Klementiny Pavlíny, dcery soudního adjunkta Karla Plachého.⁹ 20. července 1851 signoval jiný dokument (soukromá sbírka, kopie je uložena v Městském muzeu Valašské Klobouky, Archiv, bez evidence uložení).

Jan Nepomuk Axmann (1852–1853)

Výběrčí berní Jan Nepomuk Axmann je k 18. prosinci 1852 podepsán na listině o vyproštění z poddanských povinností študlovského hospodáře Jiřího Fojtíka (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Archiv obce Študlov, inv. č. 24); Axmann zemřel v Kloboukách 5. prosince 1853 (čp. 40), a to na tyfus, bylo mu 37 let.

Augustin Popelka (1855)

V březnu 1855 byl provizorní výběrčí daní Popelka jmenován berním výběrčím 2. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), v roce 1855 působil – jak jsme už viděli – v této pozici v Kloboukách. K dubnu 1858 (Brünner Zeitung, 17. 4. 1858, č. 86, 601) a červenci 1860 (Brünner Zeitung, 21. 7. 1860, č. 166, 1379) byl berním výběrčím ve Velkém Meziříčí. Jeho pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

Antonín Engelmann (1858–1872)

K 31. prosinci 1869 Engelmanna sčítání lidu v Kloboukách zaznamenává v čp. 169: jako hlavu domácnosti vidíme „c. k. kontribučního“ Antonína Engelmanna.

Narodil se 1. prosince 1805 (dle záznamů ve sčítacím listu se narodil roku 1808) v Nedvědicích čp. 35 jako syn Františka Engelmanna, nedvědicického „Bürgermeisters“, a jeho ženy Josefy rozené Otavové (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 15 826). Sčítání lidu k závěru roku 1869 dále eviduje Engelmannovu ženu Bertu (narozena roku 1820 v Pernštejně, jejím otcem byl Josef Baltasar, tamní „Waldbereiter“), dceru Ernestinu (narozena roku 1848 v Brně) a syna Antonína Ernesta (narozen 6. dubna 1853 v Ivančicích, otec je psán jako tamní výběrčí daní, další děti se v Ivančicích manželům ale už nenarodily (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 1223), k závěru roku 1869 Antonín studoval latinskou školu v Kroměříži). Někdejší kloboucký starosta František Šerý ve svých pamětech zmiňuje rodinu „Engelmannovu“ jako jednu z německých rodin ve městě, tvořících „lepší“ společnost (ŠERÝ 1931, 188).

V březnu 1855 byl provizorní výběrčí daní Engelmann jmenován berním výběrčím 3. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), jako místo jeho působení vidíme Kunštát (HIRSCH 1855, 104). Ještě v březnu 1858 působil Engelmann v Kunštátu (Amtsblatt für Brünner Zeitung, 13. 3. 1858, č. 58, 405), v červenci 1859 ho již vidíme v Kloboukách (Brünner Zeitung, 10. 8. 1859, č. 180, 1484). Ale především: z 30. října 1858 pochází dokument uložený v archivu valašskoklobouckého muzea, signovaný Engelmannem (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1m).

Jeho poměrně dlouhý pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil. Kam vedly jeho další kroky (přece jen mu v roce 1872 bylo již 67 let), nevíme.

Krenland: *Háhlen*
 Kreis: *Münster*
 Bezirkshauptmannschaft: *Bay. Kreis*
 Steuerbezirk: *Münster*
 Kasse: }

MUSEUM
 VALAŠSKÉ KLOBOUKY P. Nro. *41. 55.*
 Inv. N. lo. *5452/6* Exhibit Nro.

27/7/8

Zahlungsauftrag.

Name, Stand und Wohnort des Steuerpflichtigen	Gegenstand der Uebergabe	Grundlage der Werthbestimmung	Werthbestrag		Die Abgabe entfällt			Anmerkung.
			fl.	fr.	laut	nach Scala oder pCt.	mit dem Betrage	
<i>Antonín Bureše</i> <i>geb. 7. April 1850</i> <i>in Háhlen</i> <i>besitzt 79 qm Grund</i> <i>1850. Grund 400 fl.</i>	<i>Grundbesitz</i> <i>58 1/2 qm</i> <i>Grund 79 qm</i> <i>Grund 400 fl.</i>	<i>Grundbesitz</i> <i>58 1/2 qm</i> <i>Grund 79 qm</i> <i>Grund 400 fl.</i>	<i>400</i>	<i>00</i>	<i>400</i>	<i>00</i>	<i>400</i>	<i>Der Betrag</i> <i>400 fl.</i> <i>1850.</i>

Der hier genannte Steuerpflichtige hat somit für den angeedeuteten Gegenstand die bemessene Abgabengebühr von *4 fl. — fr.* sage: *vier Gulden. kein. Kp.*

bei *K. K. Kommandant* in *Münster*
 sogleich einzuzahlen.

Sollte diese Gebühr innerhalb dreißig Tagen, vom Tage der Zustellung des gegenwärtigen Zahlungsauftrags gerechnet, nicht eingezahlt worden sein, so kann dieselbe auf dem Exekutionswege eingebracht werden, und der Schuldner ist dann verpflichtet, außer dieser Gebühr auch noch die Kosten der Einbringung zu vergüten.

Gegen die Bemessung der Gebühr kann die Beschwerde im Wege der *öffentlichen W. des L.*
Leopold Krensky bei der
 angebracht werden, jedoch hemmt die Anbringung einer solchen Beschwerde den Ertrag des Betrages nicht

K. K. Kommandant Münster am 19. März 1851

Krepler

Lag. Nr. 172.

Obr. 3: Platební příkaz klobouckého berního úřadu k dani z pozemku pro Antonína Bureše (čp. 79), 19. března 1851, podepsáni jsou výběrčí Krepler a kontrolor Mikulík. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 371/j.

Číslo úřední *Muz. 256* MUZEUM
VALAŠSKÉ KLOBOUKY
Inv. č. 1. 5452/39 *Muz. 256*

Rozkaz ku placenij.

K 37/1 m

Na základě prozatímného zákona o platech ze záležitostí právních, z listin, spisův a úřed-
ního řízení zvlášť dle §. 1. §. 42

užívá se poplatek z *a přepisů z podsedku č. 79 ve prospěch Anny Šeré a Františka Papeže*

Anny Šeré rufou společnou a nerozdílnou dle § 68
nadmírněného zákona s *Františka Papeže*

		fl.	fr.
ze summy	40 zl.		
" "	420 "		6
" "	210 "		14 1/2
" "	60 "		2 6
" "	" "		3 1/2
" "	" "		
" "	" "		
w celku		18	2 1/2

To je: *Summa vinských* *20 1/2* *vyměřen.*

plat tento gest w 30. dnech, počítaje
ode dne, kdy tento rozkaz ku placenij byl doručen, bez uhmý práva dostihacjho protiv
f zapravenij, šice bude mino 5% prodlužujících poplatků
ode dne po uplynutij nadmírněného lhůty počítaje, na útraty jeho bez prodlení vybrán spů-
sobem exekuce.

Adm. k. berního úřadu
Klobouk dne *20. října* 18 *58*

Na rozkaz
zřízen 76. dne 22. října 1858
19/22. 0 22

Engelmann *Fr. Vláčil* *8558*

*Proznamání. 1. W té poháwe, w které se vyměřuje plat náležej, blůžno při každé osobě wprazně po-
tošnosti, ašli-ten plat se aj užívá co bezprostředně povinné ku placenij, aneb proto, že ona společně za to
stojí. 2. Rozkaz ku placenij neodgimá se při placenij, nýbrž ponechává se poplatníku.*

Obr. 4: Platební příkaz klobouckého berního úřadu k zaplacení poplatku za přepis poloviny podsedku čp. 79 ve prospěch Anny Šeré a Františka Papeže, 30. říjen 1858, podepsáni jsou výběrčí Engelmann a kontrolor Vláčil. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1m.

Bohumír Heblein (1872–1888)

Bohumír (Gottfried) Heblein se narodil 12. července 1825 v Petrovicích (Petersdorf, dnes část obce Skorošice, ležící asi deset kilometrů severozápadně od města Jeseň) jako syn Antonína Hebleina, c. k. pomezního celního strážníka v Petrovicích (zemřel v březnu 1857 ve Starém Brně čp. 38 ve věku 77 let, viz Brünner Zeitung, 3. 4. 1857, č. 75, 562), a jeho ženy Pavlíny, dcery Jana Loyda, soukeníka z Jihlavy.¹⁰

První sňatek Bohumír uzavřel někdy v letech 1850–1851, tedy ve věku 25 či 26 let; jeho ženou se stala Terezie, dcera Jakuba Pitzingera, ohňostroje c. k. artillerie v Brně, v době sňatku jí bylo asi dvacet let.

Bohumír a Terezie Hebleinovi měli osm dětí, postupně se jim narodili: Amálie (narozena roku 1851, zemřela 15. července 1860 ve Vsetíně čp. 447), Antonín Bohumír (narozen 27. července 1852 v Uherském Ostrohu čp. 24), Anna Pavlína (narozena 25. ledna 1855 v Uherském Ostrohu čp. 24, 19. září 1875 se v Kloboukách (čp. 228) vdala za třicetiletého Františka Švacha, pokladníka ve skelné huti v Novém Hrozenkově a šikovatele u zemské obrany, syna klobouckého řezníka Jana Švacha), Terezie Berta (narozena 21. února 1857 ve Vsetíně čp. 165, zemřela 29. ledna 1864 v Hodoníně čp. 18), Adalbert Gottfried/Bohumír (narozen 6. března 1859 ve Vsetíně čp. 165, jedním z jeho kmotrů byl Michal Urbánek, stavební mistr ve Vsetíně, chlapec zemřel 20. září 1859 ve Vsetíně čp. 446), Aurelie Albertina (narozena 27. května 1860 ve Vsetíně čp. 447, 16. září 1877 se v Kloboukách (čp. 228) vdala za čtyřiatřicetiletého Augustina Josefa Benedikta Kašpárka, nadučitele ve Francově Lhotě, syna Josefa Kašpárka, učitele ve Francově Lhotě), Aloisie Marie (narozena 2. ledna 1863 v Hodoníně čp. 144, 22. května 1886 se v Kloboukách (čp. 500) vdala za třicetiletého Emila Macha,¹¹ odborného učitele na měšťanské škole v Kloboukách, syna c. k. soudního rady Václava Macha) a Terezie Barbora (narozena 12. října 1865 v Hodoníně čp. 335).

Druhý sňatek uzavřel šestačtyřicetiletý vdovec Bohumír Heblein v Kloboukách (čp. 15): 3. dubna 1872 pojal za ženu Kláru, teprve patnáctiletou (!) dceru Františka Engliche, úředníka v hodonínské továrně na tabák, a jeho ženy Gertrudy (Klára se narodila 14. ledna 1857 v Hodoníně). A Klára dala Bohumíru Hebleinovi dalších osm dětí, byli to: Bohumír Richard (narozen 4. dubna 1873 v čp. 40, zemřel 5. dubna 1873, čp. 40), Klára Františka (narozena 5. března 1874 v čp. 15, 19. listopadu 1895 se v Kloboukách (čp. 500) vdala za šestadvacetiletého kupce Karla Matyáše (čp. 417), syna Jana Matyáše a jeho ženy Františky), Kamila Gertruda (narozena 6. února 1876 v čp. 500, zemřela 10. června 1877, čp. 500), Bohumír František (narozen 2. října 1878 v čp. 500, 25. dubna 1907 se oženil s Vilemínou Františkou Marií, dcerou Josefa Kozáryho, tesařského mistra v Ilavě, a Vilemíny Pazmanyové,¹² Bohumír Heblein zemřel 17. dubna 1945 (čp. 164): „Durchschuss des Schedels mit Gehirn Verletzung und der Brusthemge durch Verbrechen“),¹³ Pavlína Žofie (narozena 14. května 1880 v čp. 500), Hedvika (narozena 25. srpna 1882 v čp. 500, zemřela 17. října 1898, čp. 500), František Josef (narozen 22. dubna 1888 v čp. 500, 31. července 1910 se u sv. Brigity ve Vídni oženil s Annou rozenou Sušilovou, zemřel 17. února 1954 v Kloboukách, čp. 565) a Emil Karel (narozen 15. dubna 1895 v čp. 500, studoval obchodní školu v Brně (Sechzehnter Jahresbericht der k. k. deutschen Kaiser Franz Joseph-Handelsakademie in Brünn. Brünn 1911, 106), 17. července 1926 se v Praze oženil, ze srpna 1944 je v kloboucké matrice narozených přepis, že vystoupil z římskokatolické církve).

Z šestnácti dětí, narozených v letech 1851 až 1895, měl Heblein deset děvčat a jen

šest chlapců: s první ženou měl z osmi dětí šest děvčátek a dva chlapce, s druhou ženou měl z osmi dětí čtyři děvčátka a čtyři chlapce.

Pokusme se nyní stopovat úřední kariéru Bohumíra Hebleina. Nevíme, kde započal svou kariéru, kariéru v nově formovaném berním systému, nevíme, kde se narodila jeho prvorozená dcera Amálie (1851). V roce 1852 a ještě v lednu 1855 ho vidíme jako oficiála berního úřadu v Uherském Ostrohu. V březnu 1855 byl provizorní berní oficiál Bohumír Heblein jmenován berním kontrolorem 3. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351). A jako kontrolor 3. třídy přesídlil v roce 1855 k bernímu úřadu ve Vsetíně (HIRSCH 1855, 100).

Sčítání lidu zachytilo na sklonku roku 1857 v jeho vsetínské domácnosti v čp. 446 manžele Bohumíra a Terezií a jejich děti Amálii, Antonína, Annu a Terezií (MZA Brno, Státní okresní archiv Vsetín, fond Smíšený okresní úřad Vsetín, inv. č. 32, kn. 32). Ve Vsetíně žili Hebleinovi v čp. 165 (1857 a 1859) a 446, respektive 447 (sčítání 1857, září 1859 a květen a červenec 1860).

V říjnu 1860 byl Heblein jmenován berním kontrolorem 2. třídy (Brünner Zeitung, 6. 10. 1860, č. 230, 1925), se jmenováním zřejmě opět souviselo stěhování, a to do Hodonína (zde ho vidíme při narození či úmrtí dětí v letech 1863, 1864 a 1865, v čase sčítání lidu 1869 a při úmrtí manželky v roce 1871). K závěru roku 1869 zachytilo sčítání lidu v hodonínské domácnosti pana kontrolora tamního berního úřadu (čp. 93/148) manžele Bohumíra a Terezií a jejich děti Antonína, Annu, Aurelii, Aloisii a Terezií, služku rodina neměla; v Hebleinově domácnosti žil ale také jedenapadesátiletý František Englisch, správce hodonínské tabákové továrny, se svou ženou Gertrudou a jedenadvacetiletým synem Janem (MZA Brno, Státní okresní archiv Hodonín, fond Okresní úřad Hodonín, inv. č. 1497, kart. 1497). Bohumírova manželka Terezie zemřela 31. března 1871 (v čp. 148) ve věku 40 let.

Také v Hodoníně se Hebleinova rodina poměrně často stěhovala, registrujeme ji postupně na číslech popisných 144 (1863), 18 (1864), 335 (1865) a 148 (1869 a 1871). Dodejme, že v září 1867 byl Heblein jmenován berním kontrolorem 1. třídy (Brünner Zeitung, 17. 9. 1867, č. 213, 1321).

Epizoda ještě z Hodonína ze srpna 1871 spojuje Hebleina s německou ústavní stranou, zpráva (Moravská orlice 9, 1. 9. 1871, č. 199, 3) zároveň zmiňuje jeho činnost v hodonínském obecním zastupitelstvu i místní školní radě: „Z Hodonína, 26. srpna. [Úřednická agitace.] V Hodoníně zvolila sobě ústavácká strana komitě k agitacím k sněmovním volbám větším dílem ze státních úředníků, mezi kterými nade všecky sobě počíná kontrolor berního úřadu G. Heblein, který jak ztřeštěný běhá k voličům a vdovám k volbě oprávněným a všelijakými sliby plnomocenství k volbě od nich shromažďuje. Totéž dělal loňského roku při sněmovních a obecních volbách. Do každého sboru jak do obecního zastupitelstva, tak i do místní školní rady se dostal a všudy protiv našim právům a občanskému prospěchu neunaveně pracoval. Je-li nynější vláda spravedlivá, nepochybujem, že nás od tohoto člověka vysvobodí.“ Autor citované novinové zprávy měl jistě radost, když byl záhy Heblein skutečně z města – byť v důsledku povýšení – přeložen.

Poslední kariérní zastávkou Bohumíra Hebleina se staly Valašské Klobouky: v říjnu 1871 byl jmenován berním výběřčím 3. třídy, s čímž zjevně souviselo i stěhování do Klobouk (Brünner Zeitung, 14. 10. 1871, č. 235, 1682). Jak již bylo řečeno, v dubnu 1872 se zde ve věku 46 let oženil s Klárou, dcerou svého hodonínského spolubyd-

Obr. 5: Bohumír Heblein. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 7124. |

líciho Františka Englische; svědky sňatku byli kolegové Rudolf Výrostek, c. k. berní kontrolor, a Josef Janáček, c. k. berní asistent.

Ještě například 7. dubna 1887 signoval Heblein jako výběrčí dokument, uložený v archivu valašskoklobouckého muzea (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30f). Jako berní výběrčí působil Bohumír Heblein v Kloboukách zřejmě až do března 1888, v dubnu toho roku je již v matrice narozených uváděn jako c. k. berní na odpočinku.

Bohumír Heblein byl ve městě společensky úzce propojen s lékárníkem Františkem Josefem Ždichyncem: Ždichynec a jeho žena Františka byli v letech 1873–1895 kmotry všech jeho osmi dětí narozených v Kloboukách (v době narození Emila Karla bylo Hebleinovi již 69 let!). Manželé Ždichyncovi byli také svědky sňatku Anny Pavlíny (1875), při sňatku Aurelie Albertiny (1877) byli svědky lékárník Ždichynec a František Barvř, učitel z Horní Lidče; pro úplnost doplníme, že při sňatku Aloisie Marie (1886) pak byli svědky Konrád Nutz, soudní kancelista v Kloboukách, a František Šmarda, odborný učitel na kloboucké měšťance.

Pan berní Heblein byl kmotrem dětí Tomáše Schalieho, sluhy při berním úřadu (1874, 1877, 1880 a 1883), bednáře Karla Žiláka (1885, 1887, 1889, 1891 a 1895) a v neposlední řadě dcery Kláry, provdané za kupce Karla Matyáše (1897, 1898 a 1899, v červenci 1900 a v září 1902 již byli kmotry Klářiných dětí koželuh Karel Šuchma a jeho žena Anna). V únoru 1873 byl Heblein svědkem při sňatku kupce Antonína Zimy s vdovou Františkou Šimšálkovou a v dubnu 1877 byl svědkem při sňatku soukeníka Josefa Ročáka s Františkou Švachovou.

V domácnosti Bohumíra Hebleina nikdy nevidíme služku, vždy se setkáváme jen s manželským párem a dětmi; v roce 1880 je navíc v domácnosti psána Hebleinova osmnáctiletá neteř Leopoldina a v roce 1890 v domácnosti žila také Bohumírova ovdovělá tchyně Gertruda Englišová, dále zde pak vidíme v nájemním bytě sedmadvacetiletého Karla Langera, učitele na měšťanské škole.

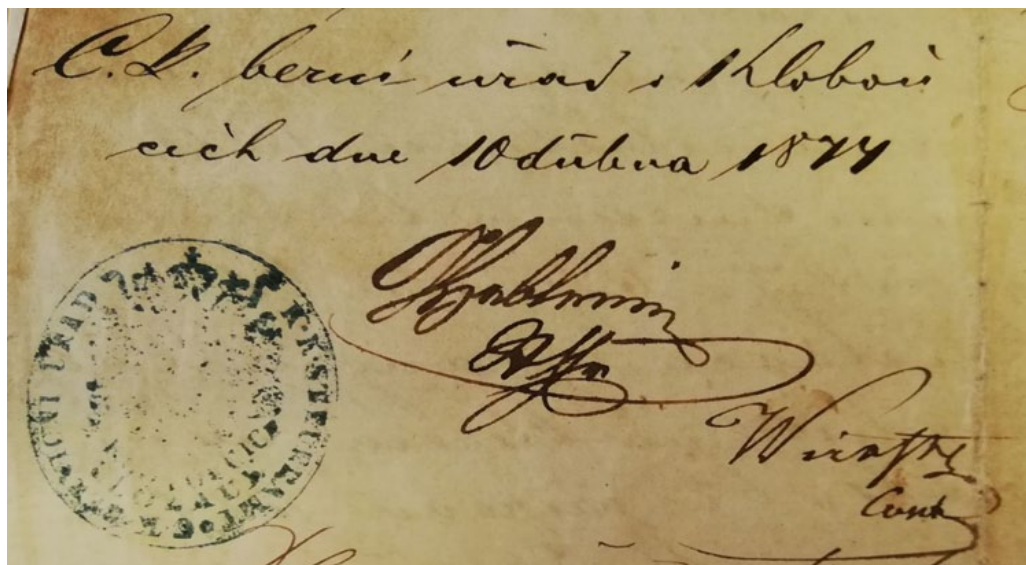
V Kloboukách žila rodina na číslech popisných 40 (1873), 15 (1874) a 228 (září 1875 a září 1877), nicméně již k únoru 1876 a poté červnu 1877 jsou psáni v čp. 500. Majitelem domu čp. 500 se Heblein stal na základě kupní smlouvy z 9. června 1873. Na základě odstupní smlouvy z 1. září 1894 se majitelkou domu stala Klára Hebleinová a na základě kupní smlouvy z 19. října 1899 se majitelkou domu stala Hermína Grossová (Katastrální úřad pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště Valašské Klobouky, Pozemková kniha Valašské Klobouky, vložka č. 456). K 31. prosinci 1900 vidíme v čp. 500 byt č. 1 „neobydlen“, v bytě č. 2 žil c. k. evidenční geometr Rudolf Studeník, který měl v Kloboukách pobývat od roku 1899.

V Kloboukách Bohumíra Hebleina registrujeme ještě v říjnu 1898, kdy mu umírá dcera Hedvika, v červnu 1899 je jako kmotr svého vnuka Ladislava Karla Matyáše podepsán (křížky) kooperátorem Antonínem Pospíšilem. Kdy a kde Bohumír Heblein zemřel, bohužel nevíme (zatím). Klára Hebleinová zemřela 2. září 1926 v Kloboukách čp. 277, bylo jí 69 let.

Již krátce po svém příchodu do Klobouk, na podzim 1873, se Heblein opět významně angažoval při volbách, jistě díky svým zkušenostem: „V posledním dopisu z Val. Klobouk opomenul p. dopisovatel se zmíniti, jak utvořila se volební komise, pročež několik slov o tom. Pan řídící volby c. k. berní Bohumír Heblein co vládní komisař povolal pana c. k. okresního soudce za předsedu, pana c. k. poštmistra za zapisovatele a za přisedícího pana Josefa Prcinu, c. k. hutnického úředníka na odpočinku.

Poněvadž poslední pán k volbě dostaviti se nemínil, šel krátce před volbou p. vládní komisař a říditel volby k němu a pravil: že prý si toho c. k. místodržitelství přeje, aby on, pan Prcina, ve volební komisi zasedal – a tento pán tomu uvěřil! – což jemu velice pochlebovalo, že si na něho c. k. místodržitelství vzpomnělo – a na poděkování volil ústavně.“ (Moravská orlice 11, 30. 10. 1873, č. 250, 3)

V zastupitelstvu města pracoval Bohumír Heblein pouze jedno volební období, a to od července 1879 do konce roku 1882, přičemž patřil k „opoziční straně“ Františka Bratmanna. Například v prosinci 1880 byl zvolen spolu s Františkem Volfem a Antonínem Zimou do komise k prozkoumání obecních účtů (a také požadavků obchodníka Horného, viz AMVK, inv. č. 22 a 23). U nacionalistů měl Heblein jasnou německou nálepku: „Kdy počne se vymetati? V zasedání obecního výboru města Val. Klobouk, dne 27. září t. r. odbývaném, vyslovil se, jak „M. O.“ [tj. noviny Moravská orlice] sděluje, c. k. berní p. Heblein, člen obecního výboru, že česky mluvíti nebude, poněvadž prý ještě neuznal za potřebné tomu jazyku se tak naučiti, aby své mínění česky pronésti mohl. A skutečně též k českým členům městského zastupitelstva jen německy mluvil. – Tak sobě dovoluje pan Heblein urážeti obecního v ryze slovan-ském městě a okresu a bře tímto přiznáním, že česky nechce znáti, v lehkost zákon, který od každého úředníka úplnou znalost obou jazyků zemských požaduje. Ostatně odpověděli někteří členové obecního výboru na urážku našeho národa tím, že na ten čas, co p. Heblein mluvil, z obecního kanceláře odešli.“ (Čech 11, 4. 10. 1879, č. 227, 3) Připomeňme nicméně v této souvislosti velmi úzkou vazbu Bohumíra Hebleina k lékárníku Ždichyncovi, nejčinnorodější postavě společenského a kulturního života ve městě v posledních desetiletích 19. a prvním desetiletí 20. století, kterého můžeme označit za velkého vlastence. A budiž v souvislosti s angažmá v zastupitelstvu řečeno, že Heblein patřil mezi vedoucími pracovníky valašskoklobouckého berního úřadu k výjimkám: pouze on a později Josef Váchal byli ve sledovaném období členy zastupitelstva města.

Obr. 6: Berní úřad ve Valašských Kloboukách potvrzuje řádné ohlášení tržové smlouvy, 10. duben 1874, podepsáni jsou výběrčí Heblein a kontrolor Výrostek (detail). Soukromý archiv.

Formular 3.

MUZEUM
VALAŠSKÉ KLOBOUKY
inv.č. 5452/18

Zahlungs-Auftrag

über die Grundsteuer für die Jahre
1881 und 1882.

Steuergemeinde _____

Nr. des Grundbesitzbogens _____

Des Steuerpflichtigen: _____

Name _____

Wohnort _____

Haus-Nr. _____

Von den im obigen Grundbesitzbogen ausgewiesenen
Reinerträge pr. _____ fl. fr. berechnet sich die
Grundsteuer zu _____ von Hundert, mit _____ fl.
fr. _____

Auf Grund des Gesetzes vom _____ 1881
(R. G. Bl. Nr. _____) werden hienit zur Einzahlung vor-
geschrieben:

	Betrag	
	fl.	fr.
Für das Jahr 1881		
an der Grundsteuer		
an Zuschlägen für den Landes- und Grundentlastungsfond zu _____ %		
Summe		
Für das Jahr 1882		
an der Grundsteuer		
an Zuschlägen für den Landes- und Grundentlastungsfond zu _____ %		
Summe		

Ein allfälliger Refus gegen die dargestellte Vorbeschreibung
ist im Sinne des Gesetzes vom 19. März 1876 (R. G. Bl.
Nr. 28) binnen 30 Tagen von dem der Zustellung des
Zahlungsauftrages nächstfolgenden Tage an gerechnet, bei
dem gefertigten Steueramte einzubringen.
Die Grundsteuer sammt den hierauf entfallenden Zu-
schlägen ist in den gesetzlichen Zahlungsraten am _____
zu entrichten.
Die Folgen des Zahlungsverhältnisses hinsichtlich der
Steuern sind durch das Gesetz vom 9. März 1870 (R. G.
Bl. Nr. 23) bestimmt.

R. F. Steueramt _____

am _____

_____
Steuer-Einnehmer.

_____
Kontrollor.

37/1 m

Formulář č. 3.

Platební rozkaz

stran daně pozemkové za rok 1881 a 1882.

Platební obec _____

Číslo archu o držení pozemnosti _____

Poplatníka: _____

Jmeno _____

Bydliště _____

Domovní číslo _____

Z čistého výnosu _____ z. 50 kr. vykázaného
v nadzmičeném archu o držení pozemnosti, počítá se
daň pozemková po 121 ze sta, se _____
55 kr.

Na základě zákona, daného dne _____
1881 (ř. z. č. 14) předsáno tudíž k zaplacení:

	Obnos	
	zl.	kr.
Za rok 1881		
daně pozemkové		
přírůzek pro zemský a vyvazovací fond _____ %		
Summa		
Dohromady		
Za rok 1882		
daně pozemkové		
přírůzek pro zemský a vyvazovací fond _____ %		
Summa		
Dohromady		

Rekurs snad proti vyličenému předsání podati
se musí u předsaného berního úřadu ve smyslu zá-
kona, daného dne 19. března 1876 (ř. z. č. 28) do
30 dní, počítaných od následujícího dne po dodání
tohoto platebního rozkazu.
Pozemková daň i s přírůzky na ni vypadájetmi
zapravena býti musí v zákonných platebních lhůtách
dne _____

Následky neplacení daně ustanoveny jsou záko-
nem, daným dne 9. března 1870 (ř. z. č. 23).

C. k. berní úřad _____

_____
Kontrolor.

Klein-Samuel, Vager Nr. 162.

Obr. 7: Platební příkaz klobouckého berního úřadu pro Josefa Bureše (čp. 79) k dani pozemkové za léta 1881 a 1882, 1. září 1881, podepsáni jsou výběrčí Heblein a kontrolor Závodský. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1n.

Ohlášeno ke vyměření poplatku dne 7. (sedmého) dubna
1887 a započato pořel 326 rej. 87. v. 1887

Trhová smlůva

dole psaného dne a roku mezi

panem Janem

Kubkem č. 326, majitelem pozemků^{ve v. 868}
v Kloboukách
co prodávatelem z jedné, pak panem Františkem
Macenauem č. 87 v Kloboukách

co kupitelem z druhé strany následovně uzavřena byla:

I. Odprodal a odevzdává pan Jan Kubek, z těch

je mu kákladem kupní smlouvy od 10. října
1847 přináležitostí od gruntu č. 186 v Klo-
boukách celkové výměry v. 868 složených
pozemků, následujících
p. č. 1837 role, p. č. 183, role, p. č. 1839/6 roste
v 1812 role, " 1811 pastva, se všemi právy a
bremenem za 300 sl.
slovy. Tri sta slat. v. p. Františka Macenauer

do volného a neobmezeného vlastnictví

II. Koupil a přijal pan Frant. Macenauer

nadnesené pozemky za 300 sl.
poplatil tím samu prodávateli který
příjem stoupaje a kákluje.
Gruntokupní sml. byl předložena.

Obr. 8: Berní úřad ve Valašských Kloboukách potvrzuje řádné ohlášení trhové smlouvy, kterou k 4. dubnu 1887 prodal Jan Zubek Františku Macenauovi pozemky, 7. duben 1887, podepsáni jsou výběrčí Heblein a adjunkt Kužela. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30f.

Bohumír Heblein byl – k roku 1877 – předsedou zpěváckého sboru („sangwart“), který byl odborem Leseverein Casino (UGWITZ 1878, 13).

Heblein patřil také k „zakladatelům“ kloboucké městské spořitelny. V dubnu 1886 bylo zastupitelstvem jednomyslně usneseno založit městskou spořitelnu; následně byly připraveny stanovy, které byly v dubnu 1887 – dle pokynů shora – opraveny, a 13. května 1887 již byl zvolen patnáctičlenný výbor nově založené spořitelny. Pro město bylo zřízení tohoto peněžního ústavu velmi výhodné, byly zde k dispozici rychle, pohotově a bez větších komplikací (tedy i levněji) poměrně velké peníze; ostatně již v lednu 1888 si město půjčilo od spořitelny 7000 zlatých. František Šerý, který byl klobouckým starostou od konce roku 1899 až do roku 1919, na tyto události na počátku 30. let 20. století vzpomínal (ŠERÝ 1932, 138): „*Proti záložně zřízena Městská spořitelna s ředitelstvem: Bratman, Šuchma, Zima, Ludikovský, Malcher a berní správce Heblein.*“ Dodejme, že snímek Bohumíra Hebleina je spolu se starostou Bratmannem, radními Antonínem Zimou a Antonínem Šuchmou a dále Františkem Ludikovským a Heřmanem Malchrem na tablu „ZAKLADATELÉ MĚSTSKÉ SPOŘITELNY V KLOBOUCÍCH“ (Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 7124). V zastupitelstvem ustaveném výboru městské spořitelny nepracoval, a to ani v budoucích letech. Jak dlouho byl činný v ředitelstvu spořitelny, nevíme.

Bohumír Heblein byl i jedním z aktivních činitelů při zakládání klobouckého sboru dobrovolných hasičů.¹⁴ Ustavující schůze sboru byla svolána na 26. červen 1887. Na této schůzi byla založena ustavující komise, jejímiž členy byli c. k. berní Bohumír Heblein, obecní tajemník Jan Talský, hostinský František Eger, který byl na schůzi komise konané již 27. června zvolen předsedou, Antonín Bařinka, učitel Vilém Wachtl, František Šerý, Stanislav Šerý, František Blažík a Karel Pechanec. Zejména v případě spořitelny, ale nepochybně také v případě hasičského sboru, byly Hebleinovým přínosem jistě především jeho kontakty, dosavadní zkušenosti a organizační schopnosti.

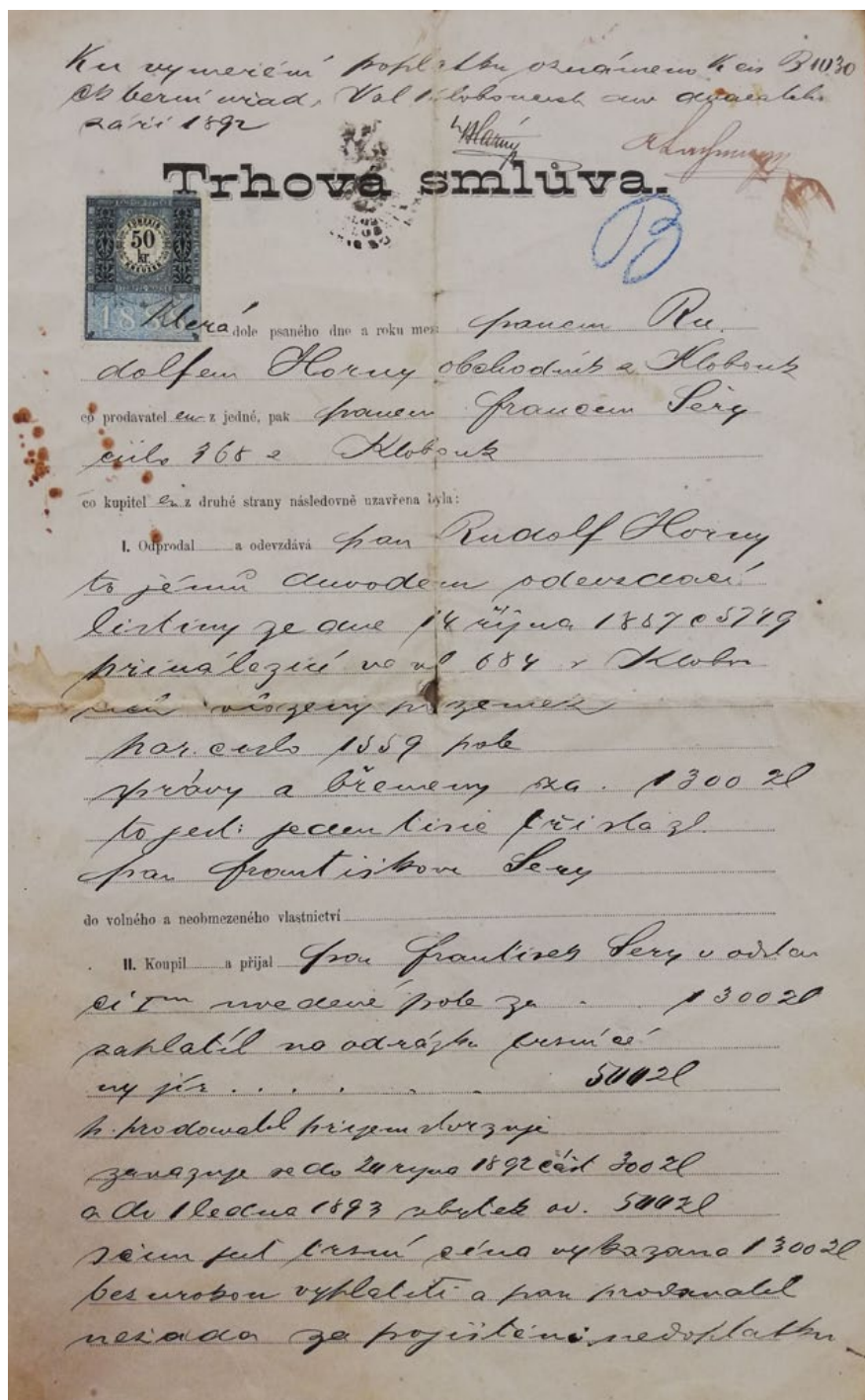
V místní školní radě se v Kloboukách Bohumír Heblein neangažoval. V březnu 1882 nicméně vyslovila moravská zemská školní rada pochvalu mezi jinými i Bohumíru Hebleinovi, a to „*für ihre eifrige und erfolgreiche Wirksamkeit im Interesse einer pünktlichen Auszahlung der Lehrergehälter*“ (Mährisch-schlesischer Correspondent 22, 14. 3. 1882, č. 61, 3). V klobouckých školních záležitostech byl ovšem také činný: 2. února 1898 ukončil – „*wegen geringerer Mitgliederzahl*“ – svou činnost Schulkreuzerverein, spolek, který finančně podporoval chudé žáky. Ve školní kronice je zapsán tabulkový přehled za léta 1880 až 1897: počet členů se pohyboval od 73 v roce 1880 do 45 v roce 1897, členská základna se postupně snižovala, od roku 1890, kdy bylo členů 55, se tento údaj dostal přes 50 jen ve třech letech. V čele spolku byli v období leden 1886 až září 1890 (v kronice opraveno na 1891) Bohumír Heblein a Antonín Šicha, ředitel kloboucké obecné a měšťanské školy.

Eduard Sonnewend (1888?–1892)

V září 1867 byl berní asistent ve Veszprému Eduard Sonnewend jmenován asistentem 1. třídy (Brünner Zeitung, 17. 9. 1867, č. 213, 1321). V říjnu 1871 byl jmenován berním oficiálem 1. třídy (Brünner Zeitung, 31. 10. 1871, č. 249, 1782). V březnu 1882 byl berní adjunkt (odkdy byl adjunktem?) Sonnewend jmenován berním kontrolorem v 10. třídě (Mährisches Tagblatt 3, 27. 3. 1882, č. 70, 4), v květnu 1888 byl z pozice kontrolora jmenován výběřčím daní v 9. třídě (Mährisches Tagblatt 9, 12. 5. 1888, č. 110, 7).

Obr. 10: Berní úřad ve Valašských Kloboukách potvrzuje řádné ohlášení trhové smlouvy, kterou k 19. září 1892 prodal Rudolf Horný Františku Šerému pole, 20. září 1892, podepsáni jsou výběří (?) a kontrolor Lachmayer. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30c.

Eduard byl synem Viléma Sonnewenda, vrchního knížecího (ditrichštejského) úředníka ve Žďáru, a Františky rozené Scherzové; podle sčítacích operátů se narodil 17. září 1837. Jeho ženou se stala Marie, dcera Eduarda Šváčka, rektora/ředitele kůru v Hranicích. Dne 25. října 1873 se jim v Hranicích narodila dcera Alžběta Františka Valentina Barbora Marie, 6. srpna 1875 dcera Matylda Marie Josefa (zemřela 7. března 1876) a 25. února 1881 syn Vilém Jindřich Jan. Úřední postup lze vidět i v matičních zápisech: k létům 1873 a 1875 je Eduard psán jako oficiál u hranického berního úřadu, k roku 1881 již zde byl adjunktem (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 6799, sign. L VI 11; inv. č. 6800, sign. L VI 12). Jmenování berním kontrolorem v roce 1882 bylo zřejmě spojeno se změnou působišť. V letech 1882–1888 tedy působil na některém berním úřadu jako kontrolor, povýšení v květnu 1888 na výběrčího daní bylo zřejmě spojeno se stěhováním do Valašských Klobouk. Zde působil až do roku 1892 (v Kloboukách ho nicméně uvádí ještě Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel na rok 1893). Z 28. dubna 1892 pochází dokument uložený v archivu valašskoklobouckého muzea, signovaný Sonnewendem 2. května 1892 (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/31e).

K 31. prosinci 1890 žil Sonnewend v čp. 24. V domácnosti vidíme manžele Eduarda a Marii, sedmnáctiletou Alžbětu (vypomáhá v domácnosti) a devítiletého Viléma (později šel ve stopách otce jako berní úředník).

Sonnewendův pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil. Kam zamířil po kloboucké kariéře, nevíme.

František Holík (1892–1903)

Sonnewendovým nástupcem v Kloboukách se stal František Holík.

František Holík se narodil 26. září 1846 jako syn Josefa Holíka, celolánika v Jabloňově (asi 3 km jihovýchodně od Velkého Meziříčí), a jeho ženy Marianny rozené Vorlové (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 16 199). Dne 10. listopadu 1884 – ve věku 38 let – se oženil s jedenadvacetiletou Emilií (dle údajů sčítání narozena 31. července 1863), dcerou Jana Kreibicha, obecního sekretáře v Rapotíně (*Reitendorf*, asi 3 km severovýchodně od Šumperka).

V polovině 80. let se Holíkovým působišťem staly Vizovice, zde se novomanželům 12. listopadu 1885 narodil prvorozený Oto Jan František, otec je psán jako kontrolor tamního berního úřadu (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 4914). Přinejmenším od podzimu 1887 působil Holík jako berní kontrolor v Uherském Brodě, kde se jemu a Emilii narodily tři děti (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 12 158): František (13. září 1887), Viktor (22. listopadu 1890) a Ema Marie (8. června 1892). Záhy byl jmenován do Klobouk, kde – podle údaje ve sčítacích operátech z roku 1900 – působil od roku 1892.

V Kloboukách se Holíkovi narodily dvě děti. Dne 29. března 1896 to byl nejprve syn Leo Antonín, narodil se v čp. 438 (otec je psán jako c. k. výběrčí); dne 20. září 1899 se pak Holíkovým v čp. 43 narodila dcera Emilie Anna (otec je psán jako c. k. berní výběrčí). Naopak 9. listopadu 1902 jim zemřel – v čp. 380 – téměř dvanáctiletý syn Viktor (otec je psán jako c. k. berní).

V lednu 1903 byl Holík jmenován hlavním berním pro obvod finančního zemského ředitelství v Brně (Národní listy 43, 14. 1. 1903, č. 14, 1), což s sebou přineslo také odchod z Klobouk. V roce 1906 vidíme Františka Holíka jako hlavního berního výběr-

čího v Prostějově (Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny České na rok 1906, r. 14. Praha 1906, 423).

Pohled do sčítacích operátů k 31. prosinci 1900 (čp. 161): manželé František a Emilie Holíkovi a děti Oto (toho času již studoval reálku), František, Viktor, Ema, Leo a Emilie, hospodyně byla k ruce služka Marie Fojtová.

Poněkud neobvykle připomíná Františka Holíka ve svých pamětech František Šerý (ŠERÝ 1938, 204). Mezi dětmi přihlášenými v roce 1898 do německé měšťanky, kterou by město muselo „vydržovat, pokud počet neklesne na čtyři“, byly i „čtyři děti berního správce Holíka, Čecha ve státní službě [Holík měl toho času opravdu čtyři děti školou povinné]. Šel jsem za ním, aby odvolal původní přání a přihlásil svoje děti do školy české. Po delším váhání tak učinil, když dostal pro svoji rodinu byt v záloženském domě.“ Holík tak měl sehrát zajímavou epizodní roli v příběhu počestnění klobouckých škol (ODEHNAL 2018a, 19–22), událost se nicméně týká letních měsíců roku 1898, přičemž v letech 1899, 1900 a 1902 vidíme rodinu pana berního správce postupně na číslech popisných 43, 161 a 380, tedy nikoli v domě občanské záložny. Členem Besedy Dobrovský Holík nebyl.

Vincenc Ninger (1903–1907)

Vincenc Ninger se narodil 9. prosince 1854 v Chotěboři (město ležící asi 15 km severovýchodně od Havlíčkova Brodu) jako syn tamního obchodníka Josefa Ningerera. Na základě dekretu zemského finančního ředitelství z 2. srpna 1881 nastoupil ve věku šestadvaceti let berní službu, a to jako berní kandidát, od 14. prosince 1881 pak již jako berní úředník. Ve věku 37 let se – jako berní adjunkt kroměřížského berního úřadu¹⁵ – 20. srpna 1892 v kroměřížském chrámu Blahoslavené Panny Marie oženil s Marií Ludmilou Antonií, dcerou Františka Zatloukala, učitele na chlapecké škole v Kroměříži; Marie se narodila 16. září 1872 a byla tedy o 17 let mladší. Narodily se jim čtyři děti: 10. června 1893 Ladislav František Josef, 2. listopadu 1895 Marie Josefa, 6. července 1897 Ludmila Anna Antonie a ještě 19. května 1911 Marta Anna (zemřela 28. února 1924), všechny děti se narodily v Kroměříži (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 7951, 7952, 7954 a 7992). V červnu 1896 byl adjunkt Ninger jmenován berním oficiálem (Lidové noviny 4, 18. 6. 1896, č. 138, 3). V květnu 1899 byl berní oficiál Ninger jmenován berním kontrolorem (Národní listy 39, 20. 5. 1899, č. 139, 5); stalo se tak dekretem z 8. května 1899, od června toho roku pak Ninger působil u berního úřadu v Bučovicích. K 12. březnu 1903 byl Vincenc Ninger, berní kontrolor, jmenován výběřčím daní 9. třídy (Brünner Zeitung, 26. 3. 1903, č. 9, 1); jmenování provázelo stěhování do Klobouk (dekret z 20. března 1903, MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 155, inv. č. 1049).

Ninger byl členem Besedy Dobrovský. Dne 14. února 1907 uspořádala Beseda rozloučení s c. k. berním Ningerem, zároveň se její členové loučili také s Františkem Václavem Peřinkou (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 25). Ningerův pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narození, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

Výnosem ze 14. ledna 1907 byl Vincenc Ninger přeložen do Kroměříže; dekretem z 12. března 1907 byl zařazen do 2. platového stupně 9. třídy, což provázelo jmenování berním výběřčím. K 20. březnu 1909 byl zařazen již do 3. stupně 9. třídy („Steuer- uerwalter-Kontrollor“) a k 5. březnu 1912 do stupně čtvrtého. Od května 1914 byl již vrchním berním správcem a přednostou úřadu („Steuerobverwalter“). Od roku

1909 se setkáváme s lékařskými vysvědčeními dokládajícími jeho nepříliš dobrý zdravotní stav. V jednom z nich z 11. února 1917 čteme, že „trpí již delší dobu bolestmi hlavy, nespavostí a závratěmi, kteréžto chorobné příznaky podmíněny jsou chronickým onemocněním krevních cév“, lékař doporučoval „úplný duševní klid“. Ninger následně požádal o odchod do výslužby, do níž byl přeložen k 1. červnu 1917.¹⁶ Jak později psal, strávil „ve službách starého Rakouska více než 35 roků“. Po vzniku Československa nicméně reagoval na novinové výzvy a 29. března 1919 nabídl své služby novému státu: „jsem úplně čilý a zdatný, ke službě úplně schopný i dobře vyškolený dlouholetou praxí ve službě berní i kancelářské, naprosto spolehlivý a svědomitý“, „bych rád naší republice své služby na několik roků k dispozici dal, a tudíž i jinou pro mě přiměřenou službu buďto zde aneb na našem Slovensku přijal“. Na základě tohoto dopisu pak byl přidělen na Podkarpatskou Rus, k finančnímu ředitelství v Beregszászu (Berehovo). V této souvislosti Ninger žádal „za laskavé urychlené sdělení, zda-li by mě i mé rodině byly nadále vypláceny pensijní požitky, kdybych skutečně zmíněnou službu přijal a také nastoupil“. V kontextu aktuálních novinových zpráv a dalších informací (z doslechu) pak ale tuto službu odmítl – vzhledem ke špatné, ba dokonce nebezpečné tamní situaci. Dne 22. února 1920 žádal Ninger o úřední místo u kroměřížské berní správy, k níž byl rozhodnutím z 8. července 1920 také přijat jako pomocná smluvní síla pro obor přímých daní, ale službu nastoupil až v září, neboť mezitím – v červenci a srpnu 1920 – pracoval jako pokladník mincovny v Kremnici (této služby byl zproštěn k 31. srpnu); u tohoto úřadu pak působil do

Obr. 11: Berní úřad ve Valašských Kloboukách potvrzuje řádné ohlášení kupní smlouvy, 28. květen 1906, podepsání jsou výběrčí Ninger a kontrolor Hlavica (detail). Soukromý archiv.

31. července 1924. Rodina žila v Kroměříži na Wilsonově třídě čp. 21/I (přínejmenším do roku 1928), k roku 1930 pak na adrese Štefánikova 196/II, kde Ninger žil až do své smrti (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 155, inv. č. 1049). Vincenc Ninger zemřel 16. května 1942 v Kroměříži, bylo mu 87 let (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 8021). Dodejme, že při narozeních prvních dvou dětí, po roce 1922 několikrát v úředních písemnostech a také v úmrtní matrice je Ninger psán s českou podobou svého křestního jména – Čeněk.

Jan Hlavica (1908–1909)

Jan Hlavica se narodil 12. června 1865 v Kelči jako syn Vincence Hlavici, domkaře v Kelči čp. 77, a jeho ženy Amálie, dcery Františka Volfa, mlynáře v Kelči (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 6511, sign. Ke I 7). Zřejmě celá praktikantská léta strávil u berních úřadů v Uhrách; 6. června 1896 byl berní praktikant Jan Hlavica jmenován adjunktem (Lidové noviny 4, 18. 6. 1896, č. 138, 3) – a zamířil do Klobouk.

První sňatek uzavřel Hlavica v roce 1891, a to s Marií, dcerou Františka Achlina, kasíra v Uherském Altenburgu (*Mosonmagyaróvár*), a jeho ženy Marie. Dne 17. srpna 1897 se jim v Kloboukách narodil syn Jan Emil (čp. 538), který ale zemřel již jako sedmiměsíční chlapec 25. března 1898 (čp. 25): otec je v obou případech psán jako berní adjunkt. Dne 23. prosince 1898 se Hlavicovým – číslo popisné není v matrice uvedeno – narodil syn, kterému dali opět jméno Jan: zemřel ale již 4. dubna 1899, a to v čp. 179, otec je v době narození i úmrtí chlapce psán jako berní adjunkt. A záhy – 22. června – zemřela také Hlavicova žena Marie...

K 8. květnu 1899 byl berní adjunkt Hlavica jmenován berním oficiálem (Národní listy 39, 20. 5. 1899, č. 139, 5). Dne 14. září 1899 byl Hlavica – již jako c. k. berní oficiál – svědkem při sňatku klobouckého kolegy z úřadu Matěje Štikara. A 12. července 1900 se pětatřicetiletý Jan Hlavica – berní oficiál, čp. 175 – v Kloboukách oženil s třicetiletou Jaroslavou (narozena 18. prosince 1869), dcerou místního lékárníka Františka Josefa Ždichynce; svědky sňatku byli notář Antonín Voříšek a berní kontrolor Jan Táborský.

K 31. prosinci 1900 žili Jan a Jaroslava Hlavicovi v čp. 175, Hlavica žije ve městě od roku 1896 (tedy od svého jmenování berním adjunktem); v domácnosti s nimi vidíme tři děti z Hlavicova prvního manželství: Vincenc (narozen 20. listopadu 1891), Amálie (narozena 1. února 1893) a Marie (narozena 4. prosince 1895, všechny tři děti se narodily ve městě „Kyszek“, župa Stoličný Bělehrad, dnes Székesfehérvár), s domácností vypomáhala služka Františka Rafajová.

Za Hlavicova působení v Kloboukách se manželům narodilo pět dětí: 11. června 1901 Jaroslav Jan Antonín (čp. 75, věnoval se lékárnictví, od 1. července 1918 do 30. června 1921 absolvoval náležitou tříletou praxi v lékárně v Kelči a poté zamířil do Prahy k dalšímu studiu, v roce 1931 se ve Vsetíně oženil s Helenou Hebleinovou, vnučkou někdejšího klobouckého berního Bohumíra Hebleina), 3. července 1902 František Cyril (čp. 75, vyučil se zámečníkem), 2. března 1904 Jan Josef, který ale zemřel již 24. dubna 1904 (čp. 161, otec je psán jako berní oficiál), 14. dubna 1905 Bohumil Marie (čp. 161, otec je psán jako kontrolor, v roce 1933 se Bohumil v Praze oženil s Boženou Mayerovou) a 12. července 1907 se manželům – v Brně – narodil syn Jan (od roku 1926 byl zaměstnán u kteréhosi berního úřadu, MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 66, inv. č. 445).

Dne 10. prosince 1904 byl Hlavica jmenován berním kontrolorem v 10. hodnostní třídě (Brněnské noviny, 22. 12. 1904, č. 292, 1).

Dne 15. května 1902 byl oficiál Hlavica svědkem při sňatku berního adjunkta Františka Václava Peřinky s Adélou, dcerou klobouckého barvíře Jana Pechance, a 30. prosince 1906 byl Hlavica, „oficiál c. k. berního úřadu ve Val. Kloboucích“, kmotrem Elišky, Peřinkovy prvorozené dcery.

Od března 1907 byl Hlavica zařazen ve třetím platovém stupni 10. třídy (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 66, inv. č. 445). V lednu 1908 byl berní oficiál Jan Hlavica jmenován berním správcem (Moravská orlice 46, 23. 1. 1908, č. 18, 2). Podle novinové zprávy z března 1908 při obecních volbách „kontrolor Hlavica agitoval zuřivě“ ve prospěch strany Františka Šerého, stávajícího starosty města (Našinec 44, 27. 3. 1908, č. 38, 2). Dne 14. října 1908 je jako „c. k. berní správce“ psán – v roli svědka – při sňatku Josefa Merlíčka, magistra farmacie, s Ludvíkou, dcerou klobouckého lékárníka Ždichynce, tedy Hlavicovou švagrovou.

Dne 26. listopadu 1908 signoval společně s berním asistentem Mrázkem platební rozkaz pro Františka Papeže čp. 79 (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1ž).

Hlavica byl členem Besedy Dobrovský. V lednu 1908 a v lednu 1909 byl zvolen do výboru spolku, od dubna 1908 byl dokonce hospodářem Besedy. Na výborové schůzi konané 4. prosince 1909 oznámil MUDr. Jan Stejskal, předseda Besedy, že ze spolku vystoupili dr. Procházka, soudce okresního soudu, a berní správce Hlavica, „ježto odešli z Val. Klobouk na jiná působišť“ (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 4).

V září 1909 bylo Hlavicovi oznámeno, že je k 1. listopadu toho roku přeložen do Prostějova, kde zastával místo kontrolora (k lednu 1911 byl zařazen do druhého platového stupně 9. třídy) a později – od 5. října 1916 – také místo přednosty berního úřadu. Dodejme, že byl také několik let předsedou Spolku berních úředníků na Moravě.

K 31. prosinci 1910 žila rodina Hlavicova na adrese Rejskova čp. 275 v bytě č. 1: manželé Jan a Jaroslava, děti z Janova prvního manželství Vincenc (zapsán bez data a místa narození, je vojínem u c. k. námořního loďstva), Amálie a Marie a děti z Janova druhého manželství Jaroslav, František, „Miloš“ a Jan; služku neevidujeme (ZA Opava, fond Okresní úřad Prostějov).

Jan Hlavica zemřel 24. září 1917 ve věku 52 let. Psán je jako správce berního úřadu v Prostějově, na odpočinku v Kelči (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 9828, sign. Ke I 53). Vdova Jaroslava Hlavicová v roce 1919 psala – v žádosti o finanční podporu – úřadům (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 66, inv. č. 445), že její manžel zemřel „zachvácen jsa těžkou chorobou plicní, následkem přepracování, snad byl by se nám ještě uchoval, ale on co řádný úředník, ačkoliv nemoc byla již velmi pokročilá, navštěvoval kancelář ještě půl roku, až konečně vyčerpán padl. Jsem ho pochovala za 7 měsíců nato.“ Žádost vdovy podpořili dobrozdáním i Hlavicovi kolegové: „Pracem a vedení jednoho z největších a nejobtížnějších úřadů moravských věnoval se cele a nebral při tom zřetel ani na své vlastní zdraví. Aby během války při silně restringovaném stavu personálu udržel úřad v běžném stavu, nepopřál sobě oddechu ani dovolené na zotavenou a vzhledem ku své četné rodině trpěl zřejmě podvýživou. Z nedostatku a přepracování zahrnzdila se mezi zaměstnanci tamního úřadu tuberkulosa, která vyžádala si smrti berního správce Josefa Wimmera, Hlavicovu i oficianta Aleše Tomáška. Jako pravý hrdina-úředník stal se Hlavica obětí těžké doby válečné.“

Jaroslava Hlavicová se poměrně často stěhovala: v letech 1916–1921 žila rodina v Kelči, manželovu rodišti, kam zamířila zřejmě z ekonomických, ale i Hlavicových zdravotních důvodů, poté se vdova stěhovala do Doubravníku u Tišnova (1921, 1925, 1926), pak žila v Kloboukách (1927, 1928), v Praze-Braníku (1930, 1934), v Praze-Hostivaři (1939), v dubnu 1950 oznamovala úřadům, že se z Hradce Králové stěhuje do Ústí nad Labem, kde ale již 22. prosince 1950 zemřela (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 66, inv. č. 445).

Otokar Volařík (1910–1912)

Sčítací operáty zaznamenávají jako správce klobouckého berního úřadu k závěru roku 1910 oficiála Otokara Volaříka. Otokar Bohumír Cyril Volařík se narodil 6. ledna 1876 ve Vracově jako syn Františka Volaříka, vracovského nadučitele, a jeho ženy Vilemíny, rozené Pospíšilové (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 6002).

V dubnu 1898 byl berní praktikant Otokar Volařík jmenován definitivním berním adjunktem v 11. dietní třídě (Národní listy 38, 15. 4. 1898, č. 104, 5), v říjnu 1904 byl berní adjunkt Volařík jmenován berním oficiálem v 10. hodnostní třídě (Brněnské noviny, 28. 10. 1904, č. 247, 1). Součástí povýšení bylo i stěhování do Jaroslavic – a již po několika měsících, 25. března 1905, se c. k. berní oficiál zasnoubil se slečnou Marií Doležilovou z Brušperku (Lidové noviny 13, 30. 3. 1905, č. 73, 4); ze sňatku ale nakonec sešlo. Dne 10. ledna 1907 se Volařík v Jaroslavicích oženil s Adélou (narozena 9. prosince 1882 v Jaroslavicích, viz MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 13 926), čtyřadvacetiletou dcerou Antonína Pabsta, obchodníka v Jaroslavicích, a jeho ženy Adély (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 13 931). Podle údajů sčítání lidu pobývali manželé Volaříkovi (čp. 434, služku neměli) v Kloboukách právě od roku 1910.

Volaříkův pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeních, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil. Ještě k 2. březnu 1912 byl Volařík přijat za člena Besedy Dobrovský (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 4).

Z Klobouk se Otokar Volařík zřejmě vrátil do Jaroslavic: v letech 1917–1932 vidíme Volaříka opět na berním úřadu v Jaroslavicích, kde byl od roku 1926 berním ředitelem.¹⁷

Josef Váchal (1912–1929)

Josef Váchal se narodil 1. června 1867 v Domažlicích jako syn tamního hostinského Václava Váchala a jeho ženy Josefy. Dne 15. listopadu 1898 se ve věku 31 roku v uherském městě Rákoskeresztúr (dnes městská čtvrť Budapešti) oženil s o devět let mladší Otýlií (narozena 11. března 1876), dcerou tamního rolníka Josefa Ďobiše. Dne 29. září 1899 se manželům ve městě Tolna (město ležící asi 5 km severovýchodně od města Szekszárd), další Váchalově životní štaci, narodila dcera Otýlie; 2. srpna 1904 se jim pak v Bystřici nad Pernštejnem narodila dcera Jarmila Františka Markéta (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 15 421, studovala obchodní akademii v Uherském Hradišti a poté v letech 1924–1928 vysokou obchodní školu v Praze, 20. srpna 1945 se v Českých Budějovicích vdala za Jaroslava Drahorádu) a 25. února 1907 dcera Věra.

Váchal vystudoval gymnázium v Domažlicích (maturoval v roce 1897), pak podle svých slov tři semestry medicíny na pražské univerzitě, dále už ale z finančních důvodů studovat nemohl. „*Moje předběžné vzdělání [...] odpovídá více jak předběžnému vzdělání skupiny C státních úředníků – první kalamita –, neboť kdybych takové*

neměl a vstoupil jako velická většina ve stáří 17 let aneb ještě dříve co volontér od 14 let, ovšem s nižší střední školou anebo docela s promínutím předběžného vzdělání, měl bych již plat nejvyššího stupně VII. třídy. Místo praktikanta nemohl jsem nikde obdržeti, ba ani ne v Solnohradsku, podané žádosti ať kdekoliv byly zamítány, poněvadž jsem neměl reversu, tehdy při vstupu do státní služby požadovaného [v jiném dopise upřesňuje: „reversu, že mne ten či onen po dobu čekatelské služby vydržovati bude, ani nejbližší příbuzní mně nevyhověli, bojíce se, že by skutečně museli mne podporovati“]. Jsa úplně nemajetný. Do státní služby vstoupil jsem pak 1. července 1901 na základě vojenského certifikátu – to byla moje spása – tehdy na základě zákona – druhá kalamita – ztráta 7 let při propočítání státní služby, tedy více jak za Rakouska. Ve státní službě vyznamenávám se vynikající pílí, všeobecným odborným vzděláním a výkonností, již sotva je v Československé republice rovna. Z této ne snad sebechvály neslevím ni písmenka. [...] Od roku 1914 až do převratu pracoval jsem následkem nedostatku úřednictva střídavě až za 4 úředníky – současně jako přednost, jako kontrolor a jako subalterní úředník. Berní personál sestával namísto ze 7 úředníků ponejvíce ze 2 až 3 úředníků, teprve v roce 1918 ze 4 úředníků a po převratě ze 7 úředníků. Od této doby jest můj stálý referát vždy větší než pro dva úředníky a nyní přechodně od září t. r. větší než pro tři úředníky. Při tom podotýkám, že referát tento jest nepřetržitě bezvadný, bez nedoměrků. A já dovedu ještě více,“ psal Váchal v žádosti o náležitou odměnu a adekvátní služební zařazení ministerstvu financí v prosinci 1922. A již v dubnu 1921 psal (v této věci) dokonce prezidentu republiky Masarykovi: „Po převratu hlásil jsem se na Slovensko a byl jsem jmenován vládou republiky výnosem ze dne 31. října 1919 č. 15 435 berním ředitelem a přiřknut mně druhý stupeň VII. hodnostní třídy. Ze Slovenska jsem se však vrátil, byv přinucen pro rodinné poměry toho místa se vzdáti a dekret vrátiti.“ Jednalo se o místo přednosta berního úřadu ve městě Levice, Váchal tam ale službu vůbec nenastoupil; žádost o místo na Slovensku – v Prešpurku, Nitře či Trnavě – podal již 2. listopadu 1918 (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 249, inv. č. 1646).

„Svého času zažádal jsem o místo praktikanta u poštovního ředitelství v Praze, pak o místo civilního praktikanta u fin. ředitelství v Innsbrucku [tj. v Innsbrucku], a to však bezvýsledně; poněvadž jsem neměl potřebný revers, byly moje žádosti zamítnuty. Abych tomu trapnému postavení konce učinil a nějak se do státní služby dostal – nějakého písaře u některého státního úřadu jsem nechtěl dělat –, k své nynější škodě zřekl jsem se práva jednoročního dobrovolnictví a nastoupil jsem službu vojenskou, abych na základě zákona – bez protekce – místo ve státní službě obdržel,“ čteme ve Váchalově dopise Masarykovi z dubna 1921 (žádal o uznání titulu berní ředitel propůjčeného na Slovensku a za započtení celé vojenské služby).

Od 1. února do 30. června 1901 Josef Váchal pracoval jako výpomocná kancelářská síla (diurnista) u berního úřadu v Domažlicích; k 1. červenci byl propuštěn z vojenské služby. Dne 18. května 1901 byl jmenován berním adjunktem – a k 1. červenci toho roku zamířil do Bystřice nad Pernštejnem (v červnu a září 1902 opakovaně žádal vlivem „zdejšího drsného podnebí“ o přeložení „do teplejších krajů“, k němuž ale nedošlo, dle lékařské zprávy z 22. června 1902 Váchalovy „dítky“ (!) vlivem klimatu „téměř rok nepřetržitě ošetřovány lékařsky jsou“; dekretem z 10. května 1907 byl zařazen do třetího platového stupně 11. třídy). V prosinci 1908 byl berní asistent Josef Váchal jmenován berním oficiálem (Národní listy 48, 27. 12. 1908, č. 356, 3). V dubnu 1911 žá-

dal Váchal o uvolnění místo berního kontrolora ve Strážnici, žádosti bylo vyhověno (k 1. prosinci 1911 byl zařazen do druhého platového stupně 10. třídy). Rozhodnutím ze září 1912 pak byl přeložen do Klobouk, kam se mu ale moc nechtělo¹⁸ (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 249, inv. č. 1646); již v lednu 1913 byl ovšem zvolen do valašskoklobouckého obecního zastupitelstva (MZA Brno, SOKA Zlín, fond Národní škola Valašské Klobouky, inv. č. 422).¹⁹

K únoru 1921 žila rodina v bytě v čp. 259: manželé Josef a Otýlie a dcery Otýlie (pracovala v Kloboukách jako poštovní asistentka, zemřela 7. března 1930, čp. 259) a Věra; v Kloboukách mají Váchalovi pobývat od 29. listopadu 1912 (Oků Uherský Brod, inv. č. 1325, kart. 1412). Váchalův dlouhý pobyt v Kloboukách, pracovně nejdelší ze sledovaných úředníků, se v místních matrikách – narozeních, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

Výnosem z 28. ledna 1923 byl Váchal přesazen ze služebních ohledů k poplatkovému oddělení okresního finančního ředitelství v Olomouci; on ale požádal o zrušení tohoto rozhodnutí. K 1. říjnu 1923 byl zařazen do třetího stupně 8. hodnostní třídy.

Od podzimu 1927 Váchal studoval na právnické fakultě Karlovy univerzity v Praze, to mu ovšem bylo už šedesát let: „Vzhledem na svoji vynikající píli a výtečnou paměť nebude toto studium ke škodě státní služby, ba naopak k jejímu prospěchu,“ píše v úřední žádosti o povolení studia; v srpnu 1929 se již podepisoval s titulem JUC. Skutečností ale je, že se v té době u Váchala objevují vážnější zdravotní problémy (trvající již od roku 1917), vlivem kterých si opakovaně bral zdravotní dovolenou. V květnu 1929 se zamýšlenému penzionování Váchal bránil: „Předně vůbec nechuravím, konám však svoje povinnosti nad míru, více než kterýkoliv mladý úředník. O mojí odborné praxi se ani nezmiňuji. Jest sice pravda, že jsem byl vloni velmi těžce nemocen, 40 dní jsem ztrávil v zemské nemocnici v Olomouci, pravdou však také jest, že bývalou nemoc jsem si přepracováním uhnul v úřadě, a to jenom proto, poněvadž berní úřad oproti předválečné době co se týče personalu byl v 50 % restringován.“

Dne 25. června 1929 psala berní správa v Uherském Brodě zemskému finančnímu ředitelství v Brně, že navrhuje brzké penzionování Josefa Váchala, „neboť zdolání nedodělků a zejména intensivnější vymáhání daňových nedoplatků za vedení Váchalova nelze očekávat“. Váchal byl zproštěn služby k 31. srpnu 1929; rodina stále žila v bytě v čp. 259.

Josef Váchal zemřel 28. července 1930 (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 249, inv. č. 1646), byly mu 63 roky. Vdova Otýlie (Etelka) Váchalová pak žila v Českých Budějovicích (1932, 1939).

Zaměříme nyní naši pozornost obecněji na některé momenty kariéry výběrčích berní v Kloboukách. V osmi případech víme, kdo byli jejich otcové: vidíme mezi nimi postupně purkmistra, celního strážníka, panského správce, láníka, obchodníka, domkaře, nadučitele a hostinského, což je společnost poměrně pestrá – na jedné straně panský správce a na straně druhé pouhý domkař. Sňatkový věk známe u šesti ze sledovaných osob: pohybuje se mezi 25 a 38 lety, průměrně činí 31,4 roku; hodnota při sňatku známe ve čtyřech případech: kontrolor, adjunkt a oficiál, Váchal se ženil ještě před svou úřední dráhou; věk nevěsty známe také ve čtyřech případech: průměr činí 21,5 roku. O věku nástupu do pozice výběrčího berní v Kloboukách jsme informováni v osmi případech: pohyboval se od 34 (Volařík) do 53 let (Engelmann),

v průměru to bylo 45,6 roku. Služku měla – na základě údajů ze sčítání lidu – pouze jediná studovaná domácnost (František Holík v roce 1900, nicméně k roku 1900 měl služku i berní oficiál Hlavica), byť třeba na Engelmannovy vzpomíná ve svých pamětech František Šerý jako na „lepší“ rodinu. Co se týká zapojení do veřejného a společenského života, byli pouze Bohumír Heblein a Josef Váchal činní v obecním zastupitelstvu a jen čtyři z klobouckých berních výběřčích (Heblein, Ninger, Hlavica a Volářík) byli činní v místních spolcích.

Berní kontroloři ve Valašských Kloboukách

Gustav Mikulík (1850–1851?)

Jméno kontrolora Gustava Mikulíka vidíme již na seznamu voličů ke komunálním volbám, datovaném 15. června 1850 (AMVK, inv. č. 270). Dne 9. července 1850 se Gustavu Mikulíkovi, bernímu kontrolorovi v Kloboukách (čp. 41), a jeho ženě Františce, rozené Otáskové, narodila dcera Anna Marie Františka. Ze 7. prosince 1850 a 19. března 1851 jsou dokumenty uložené v archivu valašskoklobouckého muzea, signované Mikulíkem 19. a 29. března 1851 (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1e a K 37/1j); 20. července 1851 signoval jiný dokument (soukromá sbírka, kopie je uložena v Městském muzeu Valašské Klobouky, Archiv, bez evidence uložení).

Odchod z Klobouk provázelo povýšení na provizorního výběřčího berní. V březnu 1855 byl provizorní výběřčí daní Mikulík jmenován berním výběřčím 3. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), jako jeho působíště vidíme Ostravu (HIRSCH 1855, 104). Gustav Mikulík, písař v Moravské Ostravě, zemřel v prosinci 1870 v brněnské všeobecné nemocnici ve věku 68 let: tuberkulóza (Amtsblatt für Brünner Zeitung, 16. 12. 1870, č. 286, 1935).

Karel Kratochvíl (1852)

Berní kontrolor Kratochvíl je k 18. prosinci 1852 podepsán na listině o vyproštění z poddanských povinností študlovského hospodáře Jiřího Fojtíka (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Archiv obce Študlov, inv. č. 24). Dne 19. prosince 1852 se Kratochvílovi (čp. 52) a jeho ženě Antonii, dceři opavského soukeníka Jana Wiehofskeho, narodil syn Karel Jan Arnošt.

Antonín Chmelař (1855)

V březnu 1855 byl provizorní berní kontrolor Antonín Chmelař jmenován berním kontrolorem 2. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), k roku 1855 je evidován jako kontrolor 2. třídy na klobouckém berním úřadu.

V lednu 1874 byl berní kontrolor Antonín Chmelař jmenován berním výběřčím (Mährischer Correspondent 14, 15. 1. 1874, č. 11, 3). Jeho syn Eduard (narozen roku 1847) byl spisovatel a správce sbírky mědirytin vídeňské dvorní knihovny (HELLER 1892, 15).

Maxmilián Vláčil (1858?–1861?)

V březnu 1855 byl provizorní berní kontrolor Vláčil jmenován berním kontrolorem 3. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), jako místo jeho působení vidíme Kunštát (HIRSCH 1855, 104). Z 30. října 1858 pochází dokument uložený v archivu valašskoklobouckého muzea, signovaný Vláčilem, a to ještě také 22. prosince 1858

(Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1m). Voličský seznam datovaný 12. prosince 1860 eviduje Maxmiliána Vláčila jako berního kontrolora v Kloboukách. Dne 10. listopadu 1861 signoval jiný dokument (soukromá sbírka, kopie je uložena v Městském muzeu Valašské Klobouky, Archiv, bez evidence uložení).

Ignác Kux (1866?–1871)

Ignác Kux se narodil 14. června 1829 v obci Pňovice (Knibitz, obec mezi Uničovem a Litovlí) jako syn Floriána Kuxe, hospodařícího na tamní zahradnické usedlosti čp. 1, a jeho ženy Kateřiny, dcery Ignáce Losa (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 7669, sign. Št XI 3).

Dne 1. listopadu 1866 se bernímu kontrolorovi Ignáci Kuxovi a jeho ženě Juliáně (dcera Franze Kolba, soukeníka z Mohelnice, podle údaje zapsaného při sčítání se narodila roku 1832) v Kloboukách narodil syn Karel; toho času žili v čp. 167. V květnu 1867 byl Kux svědkem při sňatku klobouckého soukeníka Františka Štrušky s Terezií, dcerou Josefa Janošika, sedláka z Příkaz. K 31. prosinci 1869 sčítání lidu zaznamenalo rodinu Kuxovu v čp. 168: v domácnosti vidíme Ignáce a Juliánu a syny Viktora (narodil se v roce 1863 v Olomouci) a Karla.

V březnu 1855 byl provizorní berní asistent Kux jmenován berním asistentem 1. třídy (Brünner Zeitung, 11. 3. 1855, č. 57, 351), jako místo jeho působení vidíme Olomouc (HIRSCH 1855, 105); v březnu 1857 byl jmenován berním oficiálem 3. třídy (Brünner Zeitung, 24. 3. 1857, č. 67, 493). V říjnu 1871 byl Kux, dosud kontrolor provizorní, jmenován definitivním kontrolorem 3. třídy (Brünner Zeitung, 31. 10. 1871, č. 249, 1781), jmenování bylo zřejmě spojeno s odchodem z Klobouk (což koresponduje i s úředním postupem jeho nástupce – Rudolfa Výrostka). K dubnu 1873 vidíme Kuxe v Uničově (Mährisch Neustadt), kde byl dosavadní provizorní kontrolor 2. třídy jmenován definitivně (Mährischer Correspondent 13, 5. 4. 1873, č. 79, 3). V červenci 1882 byl berní kontrolor Kux, toho času v Plumlově, jmenován berním výběřčím v 9. třídě (Brünner Zeitung, 29. 7. 1882, č. 171, 1).

Rudolf Výrostek (1871–1875)

V květnu 1870 byl uherský berní kontrolor 2. třídy („ungarischen Controlor zweiter Classe“) Rudolf Výrostek jmenován provizorním berním kontrolorem 2. třídy (Mährischer Correspondent 10, 26. 5. 1870, č. 120, 1), v říjnu 1871 byl jmenován definitivním kontrolorem 2. třídy. V dubnu 1872 byl Výrostek v Kloboukách svědkem při sňatku Bohumíra Hebleina. Podpis Rudolfa Výrostka vidíme například na písemnosti z 10. dubna 1874.²⁰ Dne 24. dubna 1875 mu posílá kloboucký lékárník František Josef Ždichynec do Frenštátu účet s přehledem dluhů vůči němu (AMVK, inv. č. 451).

Výrostkův pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeních, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

Antonín Závodský (1880?–1884?)

K závěru roku 1880 berního kontrolora Závodského sčítání lidu registruje v Kloboukách v čp. 169a. Podle údajů sčítání se narodil 19. května 1819 v Brně; v domácnosti vidíme ještě jeho ženu Marii (narozena 25. ledna 1836 v Těšíně) a dceru Annu (narozena 29. září 1862 ve městě Csavos v Banátu, dnes *Granicerii* v Rumunsku).

Z 1. září 1881 pochází dokument uložený v archivu valaškoklobouckého muzea

a signovaný Závodským (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1n). K 22. říjnu 1882 a 12. říjnu 1884 vidíme Závodského podpis na platebním archu pro obec Študlov (MZA Brno, SOKa Zlín, fond Archiv obce Študlov, inv. č. 18).

Jeho pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

Antonín Lachmayer (1887?–1893)

K 31. prosinci 1890 se s berním kontrolorem Lachmayerem v Kloboukách setkáváme v čp. 164: byl svobodný, v bytě žil sám.

Narodil se 9. června 1844 v Dyjákovicích (obci asi 15 km jihovýchodně od Znojma) jako syn čtvrtlánika Antonína Lachmayera a jeho ženy Anny, dcery tamního půllánika Martina Hoggera (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 13 541).

V červnu 1887 byl berní adjunkt Lachmayer jmenován berním kontrolorem v 10. třídě (Brünner Zeitung, 17. 6. 1887, č. 136, 1), to může být také počátek jeho působení na klobouckém berním úřadu. Mezi zaměstnanci klobouckého berního úřadu ho vidíme ještě v roce 1893. Z 28. dubna 1892 pochází dokument uložený v archivu valaškoklobouckého muzea, signovaný Lachmayerem 2. května 1892 (Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/31e).

Jeho pobyt v Kloboukách se v místních matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil.

K roku 1906 vidíme Lachmayera jako berního výběrčího v Kunštátě (Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny České na rok 1906, 423).

Emil Wittmann (1894–1899)

Podle poznámky ve sčítacích operátech působil Wittmann v Kloboukách od roku 1887. Wittmanna vidíme na klobouckém berním úřadu k roku 1893 jako adjunkta, v letech 1894–1896 je v ročenkách psán jako kontrolor.²¹

V září 1875 byl berní praktikant Wittmann jmenován berním adjunktem v 11. třídě (Brünner Zeitung, 9. 9. 1875, č. 205, 821), od roku 1887 tedy působil v této pozici u klobouckého berního úřadu. V květnu 1899 byl jmenován berním oficiálem v 10. hodnostní třídě (Národní listy 39, 20. 5. 1899, č. 139, 5). K 31. prosinci 1900 je v klobouckých sčítacích operátech uváděn jako penzionovaný berní kontrolor (čp. 177), toho času mu bylo 48 let.

Podle sčítacích operátů (1900) se Wittmann narodil 7. srpna 1852 v Olomouci; jeho žena Hedvika (narozena roku 1860 v Brně) obstarávala domácnost, děti v domácnosti nemají psány žádné.

V srpnu 1897 byl Wittmann kmotrem při narození Jana Emila, syna berního adjunkta Jana Hlavici.

Wittmann byl přispívajícím členem valaškoklobouckého spolku vojenských vysloužilců: mezi plátcí příspěvků, které můžeme sledovat od roku 1902, ho vidíme až do roku 1909 (MZA Brno, SOKa Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Spolek vojenských vysloužilců, inv. č. 2 a 3). Členem Besedy Dobrovský Wittmann nebyl. Kdy odešel z Klobouk, kde a kdy zemřel, nevíme.

Jan Táborský (1899–1900)

Jan Táborský se narodil 23. října 1862, byl synem Františka Táborského, čepičáře z Valašského Meziříčí (čp. 185), a jeho ženy Antonie, rozené Lihaříkové (ZA Opava, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 2175, sign. VM I 12).

V letech 1895 a 1896 vidíme Táborského jako berního praktikanta v Kloboukách u Brna.²² Ve věku 36 let – 10. listopadu 1898 – se ve Znojmě u svatého Kříže oženil s devětadvacetiletou Františkou, dcerou Františka Dočekala, nadučitele ve Znojmě, a jeho ženy Cecilie; Táborský je zapsán jako „Finanz-Adjunkt“ v Kloboukách u Brna (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 14 981). V květnu 1899 byl berní adjunkt Jan Táborský jmenován berním kontrolorem (Národní listy 39, 20. 5. 1899, č. 139, 5), zároveň se jmenováním byl podle všeho přesazen do Valašských Klobouk. Dne 23. září 1899 se bernímu kontrolorovi Janu Táborskému v Kloboukách v čp. 172 narodila dcera Rafaela Berta Františka. Ještě 12. července 1900 byl svědkem při sňatku berního oficiála Jana Hlavici s Jaroslavou, dcerou klobouckého lékárníka Ždichynce. K 31. prosinci 1900 se již s Táborským v Kloboukách nesetkáváme.

V roce 1906 vidíme Táborského jako kontrolora ve Ždánicích (Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematicismus a statistika zemí koruny České na rok 1906, 423). V lednu 1908 byl berní oficiál Jan Táborský jmenován berním správcem (Moravská orlice 46, 23. 1. 1908, č. 18, 2), k roku 1917 byl správcem berního úřadu v Kojetíně (Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematicismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1917, 292).

Jan Hlavica (1899–1908)

Viz výše.

Rudolf Plesník (1908–1921)

Rudolf František Plesník se narodil 14. září 1877 ve Valašském Meziříčí jako syn koželuha Jana Plesníka (čp. 227) a jeho ženy Josefy, rozené Hýžové (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 2175, sign. VM I 12). Jeho lékařské vysvědčení z 1. srpna 1897 konstatuje, že devatenáctiletý „abiturient páté třídy gymnasialní z Valašského Meziříčí byl [...] na svou žádost podepsaným lékařsky prohlížen, při čemž shledáno, že jest jak tělesně, tak i duševně úplně zdrav a jest tedy prohlížen z ohledu lékařského k převzítí do c. k. státní služby úplně schopen“. Od 21. srpna do 4. listopadu 1897 byl Plesník veden jako berní kandidát, od 5. listopadu pak jako berní praktikant; nejprve ho registrujeme u berního úřadu ve Valašském Meziříčí (1897–1899), od listopadu 1899 ho vidíme v Břeclavi a v letech 1901–1902 ho znovu registrujeme u valašskomeziříčského berního úřadu. Od 31. ledna 1903 byl provizorním berním adjunktem (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 212, inv. č. 2175), 7. listopadu 1903 byl jmenován definitivním berním adjunktem v 11. třídě (Brünner Zeitung, 1. 12. 1903, č. 276, 1) – a následně se stěhoval do Valašských Klobouk. Ve věku 29 let, 25. října 1906, se v Kloboukách (berní adjunkt, čp. 168) oženil s jedenadvacetiletou Josefou Barborou, dcerou klobouckého hostinského Jana Haselmannna (narozena 26. listopadu 1884). K této Plesníkově životní etapě máme k dispozici pozornosti hodný dopis jeho otce z 30. září 1905, přesněji žádost o synovo přeložení: „Jsem 63 let star, otcem 8 dítek, ze kterých jest 5 nezaopatřených, z nichž hoře jmenovaný při zmíněném berním úřadě jako c. k. adjunkt zaměstnán jest. Skládaje se, že od téhož syna v době pozdější nějaké částečné podpory dostanu, byl jsem sklaman tím, že syn tento, ačkoliv já sám podpory jemu více poskytnout nemohu, neb naopak jsem jí od něho očekával, přece se chce oženiti s dívkou s rodiny nemajetné, zadlužené tak, že jednáním tímto se sám v záhubu uvádí. Jelikož

dále je syn již asi 3 1/2 roku ve Val. Kloboukách, prosil bych, by stamodtud přesazen byl, poněvadž přesazení toto bylo by jak pro mě, starého otce, tak pro syna velmi vděčné, takže kdyby se syn s Klobouk odstěhoval, známost tuto by přerušil a také konec jí učinil. Vznáším prosbu tuto o přesazení syna bez jeho vědomí.“ Otec by byl také rád, píše, kdyby byl syn přesazen „někam blíže jeho domova“; žádosti nebylo vyhověno (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 212, inv. č. 2175). Byla onou slečnou z nemajetné rodiny Josefa, dcera hostinského Haselmanna, nebo to byla ještě jiná, dřívější známost?

K 18. březnu 1907 byl Plesník zařazen do druhého platového stupně 11. třídy; 19. prosince 1908 byl jmenován berním oficiálem (Moravská orlice 46, 25. 12. 1908, č. 297, 3). K 31. prosinci 1910 zaznamenáváme Rudolfa Plesníka, oficiála klobouckého berního úřadu, v čp. 40; v Kloboukách působí od roku 1904; rodina byla stále bezdětná. Od 1. prosince 1911 byl zařazen do druhého platového stupně 10. třídy.

Dne 28. února 1917 byl Rudolf Plesník jmenován berním správcem, ve službě byl do 28. února 1918.²³ Ale to bychom Velkou válku přešli příliš rychle. Při všeobecné mobilizaci v roce 1914 nebyl Plesník jako kontrolor berního úřadu zproštěn vojenské služby, „a ač uznán pro službu ve skupině B, musel jsem sloužiti až do 13. prosince 1915, kdy mne finanční zemské ředitelství v Brně vyreklamovalo“. Ze sedmi úředníků zůstali v úřadě pouze dva, kteří vedli celou agendu: „Dá se z toho posouditi, v jakém stavu asi byl úřad, když jsem se ku vedení kontroly v prosinci 1915 opět vrátil, a jak jsem celé dni a po nocích musel pracovati, abych alespoň částečně dohonil to, co po dobu mé nepřítomnosti bylo zanedbáno. Následkem mé dlouholeté a namáhavé služby berní beztoho již otřesené nervy utrpěly vojenskou službou ve válce, kdy jsem byl přidělen operačnímu oddělení ve vojenské nemocnici co zapisovatel v Kroměříži, do té míry, že vypukla u mne zanedlouho po mém návratu do civilní státní služby, to jest dne 20. února 1916, velmi silná nervová choroba, takže jsem musel býti dopraven ku léčení do sanatoria Dr. Šimsy v Krči,“ čteme v dopise finančnímu ministerstvu z června 1919. Zpráva dr. Šimsy z července 1916 uvádí „záchvaty pláče, vidiny (hallucinace), srdeční křeče, třesení a strachy“... Ve stavu nemocných byl Plesník déle než rok, proto byl dán k 1. březnu 1918 na dočasný odpočinek. „Válkou byl jsem velmi poškozen, takže se směle mohu počítati mezi válečné poškozence,“ psal pak Plesník v březnu 1921.

Dodejme, že v červnu 1919 v komunálních volbách kandidovali do klobouckého zastupitelstva berní správce František Doležal a berní oficiál Arnold Berger, oba za československou národní demokracii (ODEHNAL 2018c, 492); vrchní berní správce Josef Váchal ani kontrolor Rudolf Plesník se v těchto volbách neangažovali.

Dne 4. února 1919 byl Plesník reaktivován. Válečné momenty vzpomínané v Plesníkových dopisech se negativně promítaly i do vztahů na pracovišti. Zemské finanční ředitelství od léta 1921 disciplinárně řešilo dlouhotrvající konflikt mezi vrchním berním správcem Váchalem a vrchním berním správcem Plesníkem: „Poněvadž mezi oběma vrchními úředníky jest již po delší dobu neshoda, kterou i ve službě jest pocíťovati a kterou dle domněnky Plesníkovy zaviniti měl Váchal tím, že prý byl svého času příčinou jeho povolání na vojnu, kde Plesník utrpěl újmu na zdraví.“²⁴ Jako přirozené řešení se jevílo přeložení jednoho z nich. Dekretem z 13. prosince 1921 byl Plesník přeložen do Uherského Hradiště, kde nastoupil službu 24. ledna 1922. K tomu je ale třeba dodat, že již v červnu 1920 byl Plesník rozhodnutím zemského finančního ředitelství přeložen do Uherského Ostrohu; k tomu ale nakonec nedošlo. K únoru 1921 žili manželé Plesníkoví, bezdětní, nadále v bytě v čp. 40 (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1325, kart. 1412).

V březnu 1924 obdržel Plesník dekret berního ředitele, zařazen byl v pátém platovém stupni. Od 1. února 1935 (s účinností od 1. ledna toho roku) byl Plesník zařazen do čtvrtého platového stupně (s titulem berní ředitel).

Služebně byl Plesník činný do 31. ledna 1938 (v říjnu 1937 psal zemskému finančnímu ředitelství, že se dožil šedesáti let a z toho důvodu žádá, aby byl dán na trvalý odpočinek). „Svou vlastní pílí a svědomitým vedením úřadu docílil jsem toho, že všechny práce byly vždy do stanovených termínů přesně dokončeny, a to tak, že nadřízené úřady byly vždy se mnou spokojeny. Abych mohl svým povinnostem dostati a nervově byl pevný, věnoval jsem ze svých úspor po dobu třinácti let každého roku značné obnosy na léčení v Gräfenberku, což mělo zdárný účinek na mé zdraví,“ psal Plesník v srpnu 1937. Z doby léčebného pobytu v Priessnitzově sanatoriu v Gräfenberku v létě 1934 je i lékařská zpráva, v níž čteme, že u pacienta „jde o nervové zhroucení spojené s nespavostí úporného rázu, bolestmi hlavy, nechutenstvím atd.“.

Přínejmenším od roku 1939 žili Rudolf Plesník s manželkou v Brně, a to na adrese Rybkova 7 (později Liebiggova 7). V březnu 1941 obdržel Plesník jako berní ředitel ve výslužbě v Brně čestný titul vrchní berní ředitel (Lidové noviny 49, 8. 3. 1941, č. 123, 2).

Rudolf Plesník zemřel 26. dubna 1945, bylo mu 67 let (MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 212, inv. č. 2175).

O berních kontrolorech máme k dispozici méně zpráv než o výběřcích berní. Můžeme konstatovat, že v případě této pozice registrujeme poněkud vyšší fluktuaci, ve srovnání s výběřcím berní byla tato pozice méně stabilní. V pěti případech víme, kdo byli otcové klobouckých berních kontrolorů: čepičář a koželuh (tedy dva řemeslníci), čtvrtlánik, hospodář na zahradnické usedlosti a domkař; nepochybně můžeme hovořit o investicích vložených do jejich vzdělání a o sociálním vzestupu. Sňatkový věk známe pouze u tří z nich, průměrně činil 30,3 roku; ve dvou případech známe jejich hodnotu v době sňatku – v obou případech to byla hodnota adjunkta. Sňatkový věk jejich nevěst známe pouze ve dvou případech, průměrně činil 25 let. Věk nástupu do pozice kontrolora při klobouckém úřadě známe v šesti případech: průměrně dělal 39 let a vykazuje jednoznačně klesající tendenci (Mikulík měl 48 let, Plesník jen 31). Služku měla (na základě údajů ze sčítání lidu) pouze domácnost Jana Hlavici k roku 1900. Žádný z evidovaných kontrolorů nebyl členem valašskoklobouckého zastupitelstva a pouze dva z nich se v Kloboukách zapojili do spolkového života.

Výběřcí berní (berní správci) ve Valašských Kloboukách:

Karel Krepler	1850–1851?
Jan Nepomuk Axmann	(1852–1853)
Augustin Popelka	(1855)
Antonín Engelmann	1858–1872
Bohumír Heblein	1872–1888
Eduard Sonnewend	1888?–1892
František Holík	1892–1903
Vincenc Ninger	1903–1907
Jan Hlavica	1908–1909
Otokar Volařík	1910–1912
Josef Váchal	1912–1929

Berní kontroloři ve Valašských Kloboukách:

Gustav Mikulík	1850–1851?
Karel Kratochvíl	(1852)
Antonín Chmelař	(1855)
Maxmilián Vlášil	1858?–1861?
Ignác Kux	1866?–1871
Rudolf Výrostek	1871–1875
Antonín Závodský	1880?–1884?
Antonín Lachmayer	1887?–1893
Emil Wittmann	1894–1899
Jan Táborský	1899–1900
Jan Hlavica	1899–1908
Rudolf Plesník	1908–1921

Poznámky:

- ¹ Archivní fond úřadu obsahuje písemnosti až od roku 1910. Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA Brno), Státní okresní archiv Zlín (dále jen SOkA Zlín), fond Berní úřad Valašské Klobouky (1910–1949). Fond je zatím nezpracovaný, jeho metráž činí 15,44 bm; pod evidenčním číslem 89/63 obsahuje 117 balíků, pod evidenčním číslem 90/63 pak dalších 45 balíků, celkem se tedy jedná o 162 balíky archiválií.
- ² Zaměstnanci klobouckého berního úřadu se objevují – v různých rolích – také v klobouckých matrikách. Asistenti: František Rybář (otec 12/1852, úmrtí dítěte 2/1852, 3/1853 a 11/1853; v pozici oficiála pak svědek sňatku 2/1857 a 2/1858), Matyáš Krampla (otec 8/1859), Josef Janáček (svědek 4/1872; v pozici berního adjunkta pak svědek 2/1876 a úmrtí dítěte 6/1877), Ferdinand Hugo Geiger (sňatek 9/1907, otec 7/1908 a 4/1910, úmrtí dítěte 9/1910; v pozici praktikanta kmotr již 12/1902), Emil Mrázek (otec 6/1910 a 12/1911) a Karel Drdla (sňatek 8/1911, otec 1/1913 a 1/1914, kmotr 9/1911 a 10/1912). Oficiálové: Josef Kašparů (otec 4/1863), Matěj Štikar (úmrtí 11/1899) a Antonín Hrazdira (otec 5/1914). Adjunkti: Hugo Kužela (otec 11/1888), Josef Borovička (otec 7/1893 a 6/1895, úmrtí dítěte 4/1894) a František Peřinka (sňatek 5/1902, otec 12/1906). Exekutoři: Josef Slavotínek (otec 7/1880, úmrtí ženy 9/1881), Ferdinand Valenta (otec 10/1890 a 4/1892, úmrtí dítěte 11/1890), Ferdinand Lang (otec 5/1898, úmrtí dítěte 5/1898), František Šuchma (kmotr 10/1900) a Karel Hebron (otec 4/1905, 7/1906 a 7/1908, úmrtí dítěte 5/1905 a 3/1907). Písaři: Karel Vaňatka (otec 2/1872, svědek 10/1871). Sluhové: Martin Hrubčík (svědek 7/1856, úmrtí 11/1866, úmrtí vdovy 8/1871), Jan Rosa (úmrtí 7/1871), Tomáš Schallie (otec 7/1874, 8/1877, 1/1880 a 4/1883, úmrtí dítěte 12/1877, 11/1879 a 4/1883), Alois Svoboda (úmrtí 1/1892), František Rein (otec matky 5/1898, otec nevěsty 1/1905, kmotr 6/1906 a 4/1909, úmrtí ženy 7/1908) a Albert Unzeitig (otec 9/1900).
- ³ UGWITZ, A. 1878, 32. Viz také PEŘINKA, F. V. 1905, 58. Zaměstnanci finanční stráže se objevují – v různých rolích – také v klobouckých matrikách. Vrchní dozorce: Tomáš Urbačka (úmrtí 9/1866). Dozorce: Karel Gramesch (kmotr 6/1850), Václav Grebl (patentovaný dozorce finanční stráže a diurnista při okresním úřadu: úmrtí 1/1860), Matyáš Dučík (sňatek vdovy po něm 2/1863), Jan Rosa (penzionovaný vrchní dozorce finanční stráže: úmrtí 1/1864, úmrtí vdovy 5/1878) a František Stanzel (otec 8/1870). Provizorní dozorce: Ignác Zbíral (otec 11/1852 a úmrtí dítěte 11/1852). Respicienti: Hieronymus Hübner (otec 1/1854), Ferdinand Konarovský (otec 2/1855) a Jan Čech (otec 6/1858 a 7/1862, úmrtí dítěte 8/1859, úmrtí 1/1862).
- ⁴ Matěj Štikar, c. k. berní oficiál, se narodil 23. února 1860 jako syn Matěje Štikara, domkaře z Bohdalova (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 15 377). Dne 14. září 1899 se v Kloboukách oženil: bylo mu 39 let a byl již vdovcem; v Kloboukách žil v čp. 175. Nevěsta – Tekla, dcera Fabiána

- Sommerer, výminkáře v Újezdě – byla také vdova, bylo jí už 57 let. Svědky sňatku byli pan berní správce František Holík a berní oficiál Jan Hlavica. Ovšem již 19. listopadu 1899 Štikar umírá (čp. 175). Štikar byl členem Besedy Dobrovský. MZA Brno, SOKA Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 25.
- ⁵ Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1893 365 dní mající, 142; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1894 365 dní mající, 146; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1895 365 dní mající, 150; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok přestupný 1896 366 dní mající, 147.
- ⁶ Berní praktikant Ferdinand Geiger je autorem fotografií publikovaných v práci jeho kolegy Františka Václava Peřinky Val.-Klobucký okres (PEŘINKA 1905).
- ⁷ PEŘINKA, F. V. 1905, 58. Pracovníci evidence katastru se objevují – v různých rolích – také v klobouckých matrikách, a to evidenční geometři Rudolf Studeník (otec 1/1900) a Alois Křička (sňatek 7/1906, otec 7/1907, 7/1908 a 3/1910, svědek 10/1913), dále pak František Pliska, kancelářský pomocník u c. k. evidence katastru (sňatek 2/1900), a Heřman Šoman, evidenční oficiant (úmrtí 4/1909).
- ⁸ V této práci uvedený přehled výběrčích berní a také berních kontrolorů při klobouckém berním úřadu není zcela kompletní, v budoucnu by měl být doplněn a zpřesněn, stejně jako medailony jednotlivých úředníků.
- ⁹ Není-li uvedeno jinak, údaje z matrik in MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 4823, 4824, 4847, 4867 a 4868 (Valašské Klobouky).
- ¹⁰ V medailonu uváděné zprávy z matrik in MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 5306, 5307, 5330 a 5331 (Hodonín); 12 223 (Uherský Ostroh). Zemský archiv v Opavě (dále jen ZA Opava), fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 1262, sign. Os VII 2 (Petrovice); inv. č. 2376, sign. Vs I 10; inv. č. 2386, sign. Vs I 20 (Vsetín). Slovakia Church and Synagogue Books, 1592–1935, Římskokatolická církev, Ilava, sv. 4, inv. č. 316, křty 1862–1898. <https://familysearch.org>.
- ¹¹ K Emilu Machovi viz ODEHNAL, P. 2018b, 15.
- ¹² Vilemína se narodila 10. dubna 1869, zemřela 4. listopadu 1949 v Kloboukách v čp. 164.
- ¹³ Bohumír a Vilemína Hebleinovi měli tři děti: Bohumír Karel Josef (narozen 10. května 1908 v čp. 277, zemřel 27. června 1909, čp. 277), Helena Klára (narozena 18. dubna 1910 v čp. 277, 28. dubna 1931 se vdala za Jaroslava Hlavicu ze Vsetína) a Bohumír Karel (narozen 3. března 1915 v čp. 277, 20. května 1939 se oženil s Karlou Vítoušovou). Bohumír Heblein byl krátce nájemcem klobouckého pivovaru, 30. ledna 1909 se stal prvním nájemcem obecního hostince poté, co objekt pivovaru zakoupilo město a zastupitelé uvedeného dne schválili nájemní smlouvu. – K roku 1927 byl členem správní rady brumovského pivovaru (ŘEPKA 1959, 47).
- ¹⁴ K založení sboru ODEHNAL, P. 2015a, 103–115.
- ¹⁵ V letech 1893 a 1896 vidíme Vincence Ningera jako adjunkta při berním úřadu v Kroměříži. Nejnovější Moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1893, 131; Batovcův politický kalendář a adresář, schematicismus a statistika zemí koruny české na rok 1896, 4, 400.
- ¹⁶ K roku 1911 vidíme Ningera jako berního správce v Kroměříži (PITHART – POVONDRA 1911, 46), vrchním správcem zde byl i k roku 1917 (přičemž k roku 1918 nebyl v Kroměříži vrchní správce ustanoven). Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematicismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1917, 25, 292; Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematicismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1918, 26, 272.

¹⁷ Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1917, 292; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1926, 34, 298; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na přestupný rok 1932, 40, 314.

¹⁸ „Na požádání ze dne 6. prosince 1912 [...] podává podepsané představenstvo zprávu, že tvrzení c. k. berního oficiála p. Josefa Váchala, že by zde nebylo vhodného bytu, nezakládá se na pravdě, neb není této doby o byty zde nouze. K pronajmutí byly by zde byty o 2 pokojích v domech čí. 279 a 408, dále 2 nové elegantní byty – každý o 2 pokojích (velkých) s prádelnou, spíží a zahradou v domě čí. 138 a 139 – a obec sama pronajala by neobydlený byt – velký pokoj s kuchyní,“ psal 9. prosince 1912 zemskému finančnímu ředitelství kloboucký starosta František Šerý. Dne 31. prosince byly Váchalem v Kloboukách sepsány dva protokoly: první se stavitelem Eduardem Hlaváčem, majitelem domů čp. 138 a 139 („domy tyto nejsou dnešního dne dosud dohotovené, budou však do 1. června 1913 k obývání schopné, bude-li příznivé počasí“), druhý s Janem Rosenbuschem, majitelem domu čp. 279 („byt nacházející se v mém domě, bývalá to dílna, já nemohu pronajmouti, an jej sám potřebuji. Podotýkám, že nikdy jsem nezamýšlel tento byt pronajmouti, ani v budoucnosti po adaptování tak neučiním.“). MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 249, inv. č. 1646.

¹⁹ V Kloboukách vidíme Váchala ve schematismech i v letech 1917 a 1918, v čele klobouckého úřadu ho registrujeme ještě v letech 1921–1929 (v roce 1921 je uveden jako vrchní správce úřadu, od roku 1923 je psán jako berní ředitel, v letech 1923–1924 a 1927–1929 nebyla v Kloboukách obsazena pozice berní kontrolora, respektive berního správce, v letech 1925–1926 jím byl Boh. Bartoník). Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1917, 292; Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1918, 272; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1921, 29, 291; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1923, 31, 311; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1924, 32, 310; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1925, 33, 297; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1926, 298; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1927, 35, 305; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1928, 36, 303; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1929, 37, 270; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1930, 38, 297; Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1931, 39, 309.

²⁰ Soukromý archiv, kopie je uložena v archivu autora.

²¹ Nejnovější Moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1893, 142; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1894 365 dní mající, 146; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1895 365 dní mající, 150; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok přestupný 1896 366 dní mající, 147.

²² Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok obyčejný 1895 365 dní mající, 135; Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy na rok přestupný 1896 366 dní mající, 132.

²³ Na klobouckém berním úřadu ho registrují v letech 1917 a 1918 Batovcův Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1917, 292; Batovcův

Almanach: Politický Kalendář a adresář, schematicismus a statistika Čech, Moravy a Slezska na rok 1918, 272. Pak ho ještě – jako berního správce – registruje v roce 1921 Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé na rok 1921, 291.

²⁴ Váchal v této věci prezidiu zemského finančního ředitelství v Brně v srpnu 1921 napsal: „Bylo mně již dříve známo, že vrchní berní správce a kontrolor Rudolf Plesník kde může, podkopává autoritu přednostovu, intrikuje proti němu u podřízeného personálu, že však tak daleko se zapomene, aby hanebně přednostovi u představených úřadů uškoditi hleděl, toho jsem jej za schopna přece nepokládal. Je to cynismus nejvyššího stupně, když se Plesník oproti praktikantům Svobodovi a Frimlovi, kdykoliv po zájezdu do Brna do Val. Klobouk se vrátil, vyjádřil a pochlubil, „to jsem mu zas („přednostovi“) u zemského finančního ředitelství zatopil a jej pořádně namočil“. V čem toto zatopení, resp. namočení spočívá, nedovedu si vysvětliti, tolik ale s jistotou mohu tvrditi, že to hraničí s denunciantstvím. Můj štít je čistý, já nebojím se ničeho. V čem další jeho podryvačná činnost záležela, vyšetřiti vyšetřování samé, při čemž bude objasněno jeho „vzorné“ chování vůči přednostovi. [...] Jakým intrikánem v. b. spr. Plesník jest, dokazuje trestní žaloba přednosty berního úřadu v Uh. Ostrohu podaná u okresního soudu tamtéž proti němu, kteráž dodnes vyřízena není. Bylť totiž Plesník vloni přesazen jako kontrolor do Uh. Ostrohu a prvním jeho činem bylo, aniž by byl místo tamže nastoupil, že intrikoval proti přednostovi u podřízeného personálu. A to všechno jenom proto, aby se stal přednostou. [...] I já rovněž budu nucen podatí žalobu na v. b. spr. Plesníka, neodvolá-li všechna křivá nařčení.“ – „Pod dojmem dnešních událostí v kanceláři dovoluji si Vás, pane rado, obtěžovati, neb jiné rady si nevíme. Mně samému na této celé komedii nezáleží, jdu už pryč, avšak v zájmu druhých dovoluji si obtěžovati následujícím. [...] Dnes po karambolu pana Váchala s panem Plesníkem si nás zavolal a tonem svrchovanosti nám nařídil pan přednost, že úřední hodiny počínají o 1/2 8. ráno až do 12 h., pak od 1 h. odpoč. do 6 h. večer. A hned při tom podotkl, že bude-li si na něj někdo stěžovat – je to málo platné, pojedje-li do Prahy neb do Brna, je to zase málo platné, přijde to k vyřízení mu, a to prý můžeme být ubezpečeni, že to špatně dopadne! [...] Jaký je charakter, račte uvážiti, když v roce 1916 vzal si 8týdenní dovolenou a pak všem ostatním dovolenou anuloval. Nahání strachu tak, abychom si nestěžovali, ale kde se takto práva máme dovolati; on opírá se o to a vždy hrozí: Můj spolužák je Horáček! [...] Práce se nezřikáme, pracujeme rádi, ale abychom za republiky pracovali pod bičem, to se nám přece jen přičí a Váchal je člověk mstivý, nešťtící se žádného prostředku. Ve zlém vzpomínají ho všichni jeho bývalí kolegové, s kterými sloužil,“ psal již v únoru 1920 berní oficiál Arnold Berger na berní správu do Uherského Brodu. MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 212, inv. č. 2175.

Prameny:

Katastrální úřad pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště Valašské Klobouky, Pozemková kniha Valašské Klobouky.

Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30f, K 19/31e, K 37/1e, K 37/1j, 37/1m, K 37/1n, K 37/1ž.

Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 7124.

Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 1129.

Moravský zemský archiv v Brně, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 1223, 4823, 4824, 4847, 4867, 4868, 4914, 5306, 5307, 5330, 5331, 6002, 7951, 7952, 7954, 7992, 12 158, 12 223, 13 541, 13 926, 13 931, 14 981, 15 377, 15 421, 15 826 a 16 199.

MZA Brno, fond G 212 Osobní a penzijní spisy, kart. 66, inv. č. 445; kart. 155, inv. č. 1049; kart. 249, inv. č. 1646; kart. 330, inv. č. 2175.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Hodonín, fond Okresní úřad Hodonín, inv. č. 1497, kart. 1497.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 872, kart. 1110 a 1111; inv. č. 965, kart. 1161 a 1162; inv. č. 1054, kart. 1222, 1223 a 1224; inv. č. 1144, kart. 1283 a 1284; inv. č. 1232, kart. 1355 a 1356; inv. č. 1325, kart. 1412.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Vsetín, fond Smíšený okresní úřad Vsetín, inv. č. 32, kn. 32.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky, inv. č. 22, 23, 270, 271 a 451.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Archiv obce Študlov, inv. č. 18 a 24.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Berní úřad Valašské Klobouky.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Národní škola Valašské Klobouky, inv. č. 422.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 4 a 25.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Spolek vojenských vysloužilců, inv. č. 2 a 3.

Zemský archiv v Opavě, fond Okresní úřad Prostějov, sčítání lidu 1910 (Prostějov).

Zemský archiv v Opavě, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 1262, sign. Os VII 2; inv. č. 2175, sign. VM I 12; inv. č. 2376, sign. Vs I 10; inv. č. 2386, sign. Vs I 20; inv. č. 6511, sign. Ke I 7; inv. č. 6799, sign. L VI 11; inv. č. 6800, sign. L VI 12; inv. č. 7669, sign. Št XI 3; inv. č. 9828, sign. Ke I 53.

Amtsblatt für Brünnner Zeitung r. 1858 a 1870.

Batovcův Almanach: Politický kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny České na rok 1906, r. 14.

Batovcův Almanach: Politický kalendář a adresář, schematismus a statistika Čech, Moravy a Slezska, r. 1917–1918.

Batovcův almanach: politický kalendář republiky československé, r. 1921–1932.

Batovcův politický kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny české na rok 1896, r. 4. Brněnské noviny r. 1904.

Brünnner Zeitung r. 1855, 1857, 1858, 1859, 1860, 1867, 1871, 1875, 1882, 1887 a 1903.

Čech r. 1879.

Lidové noviny r. 1896, 1905 a 1941.

Mährisch-schlesischer Correspondent r. 1882.

Mährischer Correspondent r. 1870, 1873 a 1874.

Mährisches Tagblatt r. 1882 a 1888.

Moravská orlice r. 1871, 1873 a 1908.

Národní listy r. 1898, 1899, 1903 a 1908.

Našinec r. 1908.

Nejnovější moravsko-slezský Domácí Přítel. Užitečný Občanský kalendář pro Moravu, Slezsko a Čechy, r. 1893–1896.

Sechzehnter Jahresbericht der k. k. deutschen Kaiser Franz Joseph-Handelsakademie in Brünn. Brünn 1911.

Literatura:

BRZOBOHATÝ, J. 1966: *Finanční úřady. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, svazek I. Ostrava, 101–115.

BROZOBOHATÝ, J. 1976: *Finanční správa v českých zemích v období let 1850–1918 s přihlédnutím k vývoji v první polovině 19. století. Sborník archivních prací* 26, 4–137.

HELLER, H. (red.) 1892: *Mährens Männer der Gegenwart. Biographisches Lexikon. 5. Teil: Dichter, Schriftsteller, Journalisten, Musiker, Maler, Bildhauer, Schauspieler etc.* Brünn.

HIRSCH, J. N. 1855: *Schematismus für das Kronland Mähren.* Brünn.

HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. 2005: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost.* Praha.

ODEHNAL, P. 2015a: *K počátkům sborů dobrovolných hasičů na jihovýchodní Moravě na příkladu Valašských Klobouk. Východní Morava* 5, 102–115.

ODEHNAL, P. 2015b: *K poznání počátků spolkové činnosti ve Valašských Kloboukách. Čtenářský spolek Casino (Leseverein Casino), Omladina a spolek veteránů. Acta musealia Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Muzea regionu Valašsko, Vsetín*, 13, 2015/1–2, 32–49.

ODEHNAL, P. 2015c: *Kloboucký starosta Antonín Boženek a tzv. okresní dům. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka* 16, 2015, 4–7.

ODEHNAL, P. 2018a: *K počestění škol ve Valašských Kloboukách. „Prosíme, aby naše dívky na základě jazyka svého mateřského vychovávány a vyučovány byly“.* Valašsko 40, 19–22.

ODEHNAL, P. 2018b: *„Obecní zastupitelstvo sobě takového učitele přáteli nemůže, aby smír národnostní porušení nebyl“ K otázce národnostního napětí ve východomoravském okresním městě v 70. a 80. letech 19. století. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka* 19, 2–17.

ODEHNAL, P. 2018c: *Valašské Klobouky – Osnova paměti. Valašské Klobouky.*

PEŘINKA, F. V. 1905: *Val.-Kloboucký okres. Vlastivěda moravská, II. Místopis.* Brno.

PITHART, J. – POVONDRA, V. (eds.) 1911: *Velký adresář a almanach města Kroměříže a okresu kroměřížského, r. 1. Kroměříž.*

ŘEPKA, A. 1959: *Stávka dělnictva v pivovaru v Brumově 1927. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka* 1959/II, 46–49.

ŠERÝ, F. 1931: *Z mých pamětí klobouckých I. Naše Valašsko* 2, 186–189.

ŠERÝ, F. 1932: *Z mých pamětí klobouckých IV. Naše Valašsko* 3, 137–140.

ŠERÝ, F. 1938: *Z mých pamětí klobouckých VII. Naše Valašsko* 4, 204–208.

UGWITZ, A. 1878: *Místopis a dějiny města Val. Klobouk. Kroměříž.*

Internetové zdroje:

Family search dostupné z: <https://familysearch.org>.

